

Motion

1977/78:1970

av Olof Palme m. fl.

med anledning av propositionen 1977/78:150 med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1978/79, m. m. (kompletteringsproposition)

Den internationella utvecklingen

Den ekonomiska utvecklingen i OECD-länderna kännetecknades under 1977 av en reaktivt långsam uppgång. Efter den kraftiga ökningen under 1976 på drygt 5 procent dämpades tillväxten under 1977 till i genomsnitt 3 1/2 procent.

Dämpningen gjorde sig gällande i de flesta industriländer – särskilt under senare delen av året. Undantagen var främst USA. Japan och Canada där produktionen fortsatte att öka med 4-5 procent även under andra halvåret. Under samma tid försvagades däremot den ekonomiska tillväxten påtagligt i Västeuropa. BNP ökade där med bara 1 1/2 procent – räknat som årlig tillväxt. Särskilt svag var ökningen i de nordiska länderna och i Storbritannien.

Dämpningen i den internationella aktiviteten fick också konsekvenser för arbetslösheten i industriländerna. Vid ingången av 1977 uppgick arbetslösheten inom OECD-området till 15,6 miljoner men ökade sedan till 16,3 under hösten 1977. Till följd av den gynnsammare utvecklingen i USA skedde en nedgång av arbetslösheten där medan den fortsatte att öka i Västeuropa. Särskilt kraftig var ökningen av ungdomsarbetslösheten.

Inflationen inom OECD-området har däremot fortsatt att minska. Mot slutet av 1977 var prisstegringarna nere i ett genomsnitt på ungefär 6 procent. De under sommaren och hösten 1977 nedåtgående livsmedels- och råvarupriserna har spelat en väsentlig roll för denna lägre inflationstakt – likaså den allmänt svaga ekonomiska utvecklingen och måttliga lönekostnadsstegringar.

Den redan tidigare så splittrade bilden av bytesbalansernas utveckling har ytterligare markerats under 1977. OECD-länderna hade under detta år ett samlat underskott i sin utrikesekonomi på ca 30 miljarder dollar. Samtidigt som länderområdet som helhet hade detta betydande underskott hade Förbundsrepubliken Tyskland, Japan, Nederländerna och Schweiz ett samlat överskott på inemot 20 miljarder dollar. De övriga ländernas samlade underskott uppgick alltså till nära 50 miljarder dollar där de stora industriländerna svarade för ca 23 miljarder och de små industriländerna för ca 25 miljarder dollar.

Av särskilt stor betydelse har varit Förenta staternas stora underskott.

Detta har lett till ett mycket kraftigt utflöde av dollar och en snabbt stigande penningmängd i det internationella betalningssystemet. Det ökade utbudet av dollar har lett till en successivt sjunkande kurs på denna valuta i jämförelse med i första hand D-marken, den japanska yenen och schweizerfrancen. Kursnedgången för den amerikanska dollarn har emellertid varit klart större än vad som motiverats av skillnaderna mellan Förenta staternas pris- och kostnadsutveckling och den i Västtyskland och Japan. Detta har i sin tur medfört en successiv förstärkning av den amerikanska exportindustrins konkurrenskraft och en motsvarande försvagning för den tyska och japanska industrin.

Enligt de nu föreliggande prognoserna från OECD kommer 1978 att kännetecknas av en fortsatt långsam uppgång. Med det relativt låga kapacitetsutnyttandet som i så fall även fortsättningsvis kommer att råda kan man knappast räkna med någon större uppgång av investeringsverksamheten. Den ekonomiska politiken är vidare i en rad tongivande länder fortsatt restriktiv vilket tillsammans leder till en fortsatt långsam uppgång.

Det främsta undantaget från denna allmänna bild är utvecklingen i USA. Carter-administrationen driver för närvarande en expansiv politik och man kommer enligt helt nyligen gjorda uttalanden att fortsätta denna expansiva inriktning under hela 1978. Samtidigt kan man emellertid konstatera att en växande opinion i USA nu kräver en åtstramning av politiken. De stora underskotten i såväl den federala budgeten som i bytesbalansen börjar nu väcka en allt större oro inom näringslivet. Man har även kunnat konstatera en viss ökning av prisstegringarna. Man kan således inte utesluta att politiken i varje fall under senare delen av året kan komma att läggas om i en mera restriktiv riktning. Rent konjunktorella faktorer pekar i samma riktning. Uppgången i USA har nu varat så länge att man enligt tidigare erfarenheter borde kunna räkna med i varje fall en viss utplaning av aktiviteten.

Under normala omständigheter skulle uppgången i USA ha utgjort en stimulerande faktor för den ekonomiska aktiviteten i hela OECD-området. Så har emellertid inte i någon större utsträckning blivit fallet under de senaste åren. En anledning härtill är att den amerikanska importökningen i så stor utsträckning riktat sig mot andra länder än OECD-länderna. Det är bl. a. en kraftigt ökad oljeimport som förklarar det stora underskottet i USA:s utrikeshandel. En ytterligare faktor som begränsat genomslaget av den amerikanska expansionen har varit den fortsatta, relativt restriktiva politiken som förts i första hand i Västtyskland och Japan – främst då i form av en mycket återhållsam penning- och kreditpolitik. Dessa länder, som med hänsyn till sin starka utrikeshandelsbalans skulle haft bättre förutsättningar än underskottsländerna att tillåta en allmänt expansiv utveckling, har emellertid valt att föra en fortsatt återhållsam politik vilken i viss utsträckning neutraliserat de expansiva effekter som skapats genom deras exportframgångar. Dessutom bör även i detta sammanhang framhållas att den kraftiga ökningen av både D-markens och yenums kurser på senare tid lett till en

försvagning av dessa länders relativa konkurrensposition. För Japans del kan man nog ändå räkna med fortsatta exportframgångar medan däremot Västtyskland kan komma att få vidkännas svårigheter att vidmakthålla sin starka position på exportmarknaden.

Även om man inte nu har anledning räkna med någon kraftigare, exportledd uppgång inom OECD-området finns det dock vissa andra tecken som tyder på att utvecklingen kan komma att bli uppåtriktad – i varje fall i Västtyskland under senare delen av 1978. Trots de statistiska svårigheterna att bedöma lagercykelns position finns det mycket som tyder på att vi nu kan räkna med en vändning uppåt i lagerinvesteringarna. Detta gäller bl. a. de för vår export så viktiga massalagren och lagren av järn och stål. Men det gäller även en lång rad för vår verkstadsindustri viktiga lager av insatsvaror. Styrkan i denna lagerrörelse är emellertid svår att bedöma – likaså dess fördelning på hemmaproduktion respektive import. Sammantaget förefaller dock som om detta skulle kunna utgöra en stimulerande faktor på konjunkturförloppet under loppet av 1978. Någon mera varaktig stimulans av konjunkturen kan man emellertid inte räkna med från denna faktor.

Enligt beräkningar som utförts inom OECD-sekretariatet krävs det en samlad tillväxt inom OECD-området på minst 4 1/2 procent per år för att den alltför höga arbetslösheten skall börja reduceras. Det framstår emellertid inte nu som sannolikt att den samlade produktionen skall komma att öka med så mycket under 1978. Snarare finns det risk för att ökningen kommer att ligga under 4 procent. Som en följd härav skulle då arbetslösheten på nytt komma att öka under detta år. OECD-sekretariatet har för sin del beräknat att antalet arbetslösa kommer att öka till drygt 17 miljoner eller ca 5 1/2 procent. Mot denna bakgrund har kraven på nytt rests att de stora industriländerna går samman i en gemensam och samordnad aktion för att stimulera efterfrågan inom OECD-området. Denna fråga kommer att utgöra ett av de viktigaste diskussionsämnena vid det möte som kommer att äga rum i London i sommar mellan företrädare för de ledande industrinationerna inom OECD-området. Men även om man då skulle lyckas med vad man inte kunnat åstadkomma tidigare – nämligen en samordnad aktion för att stimulera efterfrågan – så kommer sannolikt dessa åtgärder inte att få något större genomslag under 1978. Detta år kommer alltså sannolikt att kännetecknas av en visserligen fortsatt men dock långsam uppgång – så långsam att den inte kan förhindra en fortsatt ökning av arbetslösheten. Den kommer då också att innebära ett fortsatt relativt lågt kapacitetsutnyttjande och därmed också en relativt dämpad investeringsefterfrågan. Det är först sedan efterfrågeökningarna har fått en sådan bredd och omfattning att kapacitetsutnyttjandet påtagligt ökar som man har anledning räkna med en mera påtaglig ökning av investeringarna. Om uppgången i USA fortsätter och om man får till stånd en mera allmän uppgång i de övriga OECD-länderna kan denna situation inträffa under 1979 eller 1980. Men detta förutsätter i så fall att den ekonomiska politiken mera allmänt läggs om i en expansiv riktning. Det

förutsätter också att man lyckas bemästra de tendenser till en högre takt i inflationen som kan bli konsekvensen av en mera allmän uppgång i den ekonomiska aktiviteten.

Trots den relativt svaga utveckling som man nu kan förutse för 1978 räknar OECD-sekretariatet med att konsumentpriserna för hela länderområdet kommer att öka med 7 procent i genomsnitt mellan 1977 och 1978. Det finns visserligen inte nu några tecken på att livsmedels- och råvarupriserna skulle vara på väg uppåt, men det fortsatta stora utflödet av amerikanska dollar utgör en kraftig påspädning av den internationella likviditeten och därigenom en latent inflationsrisk. Det ökade dollarutbudet har visserligen i stor utsträckning kunnat neutraliseras genom en restriktiv penningpolitik i först och främst Västtyskland och Japan. Men om denna politik läggs om som ett led i en mera allmän strategi för att få till stånd en ökad ekonomisk aktivitet, då i första hand på investeringsområdet, finns det risk för att en fortsatt kraftig ökning av den internationella likviditeten kan komma att leda till en acceleration av inflationen.

Två, delvis motstridiga, krav gör sig alltså gällande i den ekonomiska politiken under 1978: å ena sidan borde politiken läggas om i en expansiv riktning så att man stimulerar efterfrågan, får i gång investeringarna och därigenom reducerar den alltför höga arbetslösheten i OECD-området. I så fall måste efterfrågan öka med tal som ligger klart över de som man nu kan räkna med för 1978. Å andra sidan kan den omläggning av kreditpolitiken i en mera expansiv riktning som då blir nödvändig leda till att inflationen på nytt skjuter fart.

En anledning till att detta dilemma uppstått i den ekonomiska politiken är att man i de stora industriländerna nästan genomgående valt att bedriva en politik som använt generella ekonomisk-politiska metoder. Man har i långa stycken valt att stimulera efterfrågan indirekt genom skattesänkningar åt hushåll och företag. I det rådande kapacitetsläget har emellertid de ekonomisk-politiska åtgärderna fått en relativt begränsad verkan på den reala efterfrågan; i stället har en stor del av dessa endast lett till en ökad likviditet, vilket av de ledande centralbankerna ansetts motivera en åtstramande penning- och kreditpolitik.

Ett större inslag av riktade åtgärder skulle kunna ha medfört en större real effekt till en lägre statsfinansiell kostnad än vad som nu blivit fallet. Ett utbrett politiskt motstånd i kombination med relativt outvecklade administrativa resurser för denna typ av politik gör emellertid sannolikheten för ett ökat inslag av sådana åtgärder relativt liten.

Utvecklingen under 1977 och början av 1978

Enligt den borgerliga regeringens första finansplan från januari 1977 skulle målen för den ekonomiska politiken vara full sysselsättning, social och regional utjämning, prisstabilitet samt ekonomisk tillväxt. Något mål för den

externa balansen redovisades inte – vare sig på kortare eller längre sikt – men i övrigt avsåg man att fortsätta att driva den ekonomiska politiken enligt i stort sett samma riktlinjer som gällt under den socialdemokratiska regeringens tid.

När man nu kan avläsa det faktiska resultatet av utvecklingen under 1977 kan man emellertid konstatera att den borgerliga regeringen misslyckats på praktiskt taget samtliga områden. Arbetsmarknaden har kraftigt försvagats, den ekonomiska politiken i allmänhet och skattepolitiken i synnerhet har lett till ökade ekonomiska och sociala klyftor, prisstegringstakten som skulle bli avsevärt långsammare än under de tidigare åren har i stället mer än fördubblats i förhållande till regeringens målsättning och tillväxten har för första gången sedan början av 1930-talet varit negativ. Därtill har den regionala utvecklingen kommit att uppvisa snabbt växande problem.

I regeringens förklaringar till denna utveckling har den svaga internationella konjunkturen under 1977 spelat en väsentlig roll. Det torde vara ovedersägligt att denna faktor är en viktig förklaring till varför exporten blivit klart lägre än vad som förutsågs vid årsskiftet 1976-1977. Men det bör samtidigt framhållas att den borgerliga regeringens egen politik bär ett visst ansvar för den svaga exportutvecklingen under i varje fall första delen av 1977. I december 1976 beslöt man nämligen att förlänga lagerstödet till den 1 juli 1977 och samtidigt göra om detta så att det inte längre primärt syftade till att upprätthålla sysselsättningen utan i stället skulle förhindra en alltför snabb avveckling av dessa lager. Denna åtgärd bör enligt vår mening ha verkat återhållande på de svenska exportföretagens utbud. I stället för att utnyttja de exportmöjligheter som gavs under första delen av 1977, då den internationella uppgången fortfarande hade viss styrka, stimulerades de svenska exportföretagen då att hålla tillbaka sitt utbud. I stället har detta fått pressas ut till klart lägre priser och under kraftigare köpmotstånd under senare delen av 1977.

Den svaga exportutvecklingen förklarar emellertid endast en mindre del av den svaga utvecklingen under 1977. Den helt dominerande orsaken ligger på den inhemska efterfrågans område. I finansplanen från januari 1977 uppskattade man att den inhemska efterfrågan skulle vara väl hävdad under det kommande året. Detta ingick som ett led i en politik som syftade till att hålla uppe produktion och sysselsättning under det kommande året. Man beräknade att den privata konsumtionen med de då givna politiska förutsättningarna skulle stiga med 2 1/2 procent och den samlade kapitalbildningen med 3 1/2 procent.

Trots att de internationella perspektiven successivt försämrades under våren 1977 lade man emellertid i april om den ekonomiska politiken i en kraftigt restriktiv riktning och bröt därmed mot de riktlinjer som riksdagen bara några veckor tidigare fattat beslut om. Det förtjänar understrykas att den vikande utveckling som vi haft under detta år i stor utsträckning är ett resultat av denna omläggning av politiken. Ett viktigt led i denna har nämligen varit

en accelererad inflation. Såväl besluten om olika punktskattehöjningar som höjningen av mervärdeskatten och de tre olika devalveringar som genomförts har medverkat till detta. Hushållssektorns inkomstsituation har därigenom kraftigt försämrats och ett flertal grupper har under 1977 fått uppleva en vikande levnadsstandard. Totalt sett har den privata konsumtionen minskat med ungefär 1 procent.

Av minst lika stor betydelse är den svaga investeringsutvecklingen. Totalt sett har bruttoinvesteringarna minskat med ca 3 1/2 procent under 1977. Särskilt anmärkningsvärt är att den borgerliga regeringen tillät bostadsbyggandet att gå kraftigt tillbaka trots att klara tecken fanns redan under början av året på en begynnande bostadsbrist. Vi varnade också på ett tidigt stadium för att regeringens åtgärder på det bostadspolitiska området inte var tillräckliga utan att de skulle leda till en alltför svag investeringsutveckling i förhållande till såväl de långsiktiga målen för vår bostadspolitik som våra sysselsättningspolitiska målsättningar. Men regeringen förkastade våra förslag och fortsatte med sin passiva politik vilket nu lett till en påtaglig bostadsbrist i stora delar av landet och en oförsvarbar försvagning av sysselsättningen inte endast i den egentliga byggnadsverksamheten utan även i den långa rad av industrisektorer som producerar insatsvaror för bostadsbyggandet.

Nedgången i industriinvesteringarna har varit ändå kraftigare. Man beräknar nu att dessa minskat med drygt 16 procent mellan 1976 och 1977. I och för sig bör en rad olika faktorer verkat i denna riktning: det på sina håll pressade vinstläget och det låga kapacitetsutnyttjandet är exempel på sådana. De förstärktes av de psykologiskt sett viktiga effekterna av den konsekventa svartmålning av den svenska industrin och dess konkurrenskraft som företrädare för den borgerliga regeringen ägnat sig åt alltsedan regeringstillträdet. Den grundläggande osäkerhet som man även skapat i frågan om den framtida energitillförseln har självfallet också haft sin stora betydelse. Betydelsefulla delar av den svenska exportindustrin är uppbyggd kring en säker och billig energitillförsel. Den har ingått som ett väsentligt led i vår industris konkurrenskraft och förklarar en betydande del av den industristruktur vi nu har. Den totala förvirring som den borgerliga regeringen skapat på detta område har därför inte kunnat undgå att sätta sina spår i näringslivets egna bedömningar av framtidsutsikterna.

Vi socialdemokrater har alltsedan hösten 1976 förordat en inriktning av den ekonomiska politiken som skulle ha fullföljt den politik vi förde i regeringsställning. Vi har konsekvent tagit avstånd från den socialt utmanande fördelningspolitik som bedrivits av den borgerliga regeringen. Vi skulle ha koncentrerat samhällets stödåtgärder till de företag och de grupper som varit i särskilt behov av ett stöd och där man kunde räkna med att också få en reell effekt av statsutgifterna. I stället har den borgerliga regeringen alltsedan hösten 1976 på ett planlöst sätt spritt stödåtgärderna över näringslivet vilket lett till en nära nog katastrofal försämring av statsfinanserna utan

att man kunnat på något avgörande sätt vända den nedåtgående utvecklingen i fråga om produktion och sysselsättning. Med den socialdemokratiska inriktningen av politiken – med dess större inslag av riktade åtgärder i form av exempelvis den av oss föreslagna strukturfonden – skulle utgiftsökningarna respektive inkomstförsvagningarna högst avsevärt kunnat begränsas i förhållande till den borgerliga regeringens politik. Samtidigt skulle man genom den starkare styrningen av åtgärderna kunnat erhålla en större real effekt än vad som nu blivit fallet.

Våra förslag skulle ha inneburit att företagen fått vidkännas högre kostnader för olika socialförsäkrings- eller arbetsgivaravgifter. I huvudsak skulle dessa emellertid ha avräknats från det tillgängliga löneutrymmet och skulle således inte ha påverkat de totala kostnaderna för företagen. Däremot skulle det statliga budgetunderskottet ha varit klart lägre vilket medfört ett i motsvarande mån lägre ianspråkstagande av den inhemska kreditmarknaden och en klart lägre internationell skuldsättning. Om den borgerliga regeringen redan från hösten 1976 hade följt våra förslag om en mera ansvarsfull ekonomisk politik skulle man inte behövt höja mervärdeskatten under andra kvartalet 1977. Detta skulle också ha lett till en lägre prisstegring än vad som nu blivit fallet, vilket skulle haft sin självklara betydelse även för de utlandskonkurrerande företagens ställning på marknaderna.

Av väsentlig betydelse för den svenska inflationsutvecklingen har också varit de tre devalveringar som genomförts under den borgerliga regeringens tid. Trots att en devalvering alltid innebär en inkomstöverföring från löntagarna till företagsvinsterna har arbetstagarnas organisationer i sitt centrala avtal för 1978 och 1979 avstått från att ta ut någon kompensation för de realinkostminskningar som dessa medfört. Härigenom har i varje fall hittills devalveringarna fått sitt avsedda syfte nämligen att via en sänkt levnadsstandard för löntagarna minska de svenska företagens kostnadsläge. Det är emellertid ännu för tidigt att uttala sig om huruvida devalveringspolitiken kommer att leda till en varaktig förbättring av den svenska industrins konkurrenssituation. Eftersom de svenska företagen i betydande utsträckning inte sänkt sina priser i förhållande till sina utländska konkurrenter utan i stället utnyttjat devalveringen till vinstförbättringar finns det risk för att man genom devalveringspolitiken lagt grunden för en kommande vinstinflation som kan få långsiktigt ogynnsamma effekter för det svenska näringslivets konkurrenskraft. Därtill bör fogas att devalveringarna i svenska kronor räknat ökat den svenska utlandsskulden med ett belopp av storleksordningen 8–10 miljarder kronor.

I detta sammanhang bör även påpekas att den förbättring av handelsbalansen som kunnat registreras under senare delen av 1977 och första delen av 1978 i första hand sammanhänger med en mycket kraftig nedpressning av importvolymen. Visserligen har en viss uppgång av exporten kunnat förmärkas sedan devalveringen i augusti 1977. Men denna kan till viss del sättas i samband med att exportleveranserna förskjutits från sommaren till

perioden efter det att den emotsedda devalveringen i augusti hade vidtagits. Man kan således inte ta denna uppgång av exporten till intäkt för att devalveringarna lett till en mera varaktig förbättring av exportens marknads-läge.

Den hittills passerade delen av 1978 har inte medfört några avgörande förändringar i förhållande till utvecklingen under 1977. Den allmänna produktionsutvecklingen är fortfarande svag – på många håll inom industrin fortsätter produktionen att minska. Ordertecknandet från exportmarknaderna har visserligen visat tecken på att vända uppåt men denna tendens motvägs av en mycket kraftig försvagning av vår inhemska efterfrågan. Denna är särskilt märkbar inom detaljhandeln där man kunnat notera en mycket kraftig tillbakagång i den reala omsättningen under första kvartalet 1978. Denna utveckling av hemmamarknadssektorerna har även satt sina spår på arbetsmarknaden där den öppna arbetslösheten nu ökat kraftigare än på mycket länge. Till följd av bl. a. sjunkande internationella priser har konsumentprisstegringen nu dämpats i förhållande till 1977. Den låga takt som observerats under de två senaste månaderna kan emellertid inte bli bestående. Bl. a. kan det bli svårt att undvika att den sjunkande produktionen och den vikande detaljhandelsomsättningen blir kostnadshöjande faktorer som ger upphov till ett nytt tryck uppåt på konsumentpriserna.

Sammanfattningsvis vill vi hävda att om den ekonomiska politiken följt de av socialdemokratin angivna riktlinjerna hade vi kunnat upprätthålla produktionen och sysselsättningen i vårt land och alltså undvikit den stagnation och tillbakagång som nu blivit resultatet av den borgerliga politiken. Vi hade utnyttjat våra produktiva resurser för att bygga upp det näringsliv som skall bereda människorna sysselsättning och ekonomisk trygghet under 1980-talet.

Den socialdemokratiska politiken hade även lett till en mera rättvis fördelning av inkomster och välfärd. I stället har nu regeringspolitiken genom en lång rad olika åtgärder skapat ökade klyftor i vårt samhälle. Den borgerliga regeringens förslag om att ytterligare sänka den allmänna arbetsgivaravgiften en kort tid efter ett tecknat centralt avtal understryker ytterligare denna allmänna inriktning av politiken. Den lägger en dålig grund för det arbete på att trygga vår ekonomiska framtid som nu förestår.

De borgerliga partierna har genomgående valt att icke söka få till stånd några samförståndslösningar om den ekonomiska politiken. I stället har såväl våra förslag om den ekonomiska politikens allmänna inriktning som alla de olika enskilda förslagen konsekvent avvisats av den borgerliga majoriteten i riksdagen. Konsekvenserna av den borgerliga regeringens handlande kan nu med tilltagande skärpa avläsas av de enskilda människorna i vårt land. Produktionen stagnerar och sjunker, reallönerna minskar, statsfinanserna gröps ur och de ekonomiska och sociala klyftorna ökar. Trots att denna situation är en konsekvens av den borgerliga regeringens handlande måste likväl socialdemokratin känna ett ansvar för alla de människor som kommer

att drabbas av den borgerliga politikens konsekvenser. Trots att själva utgångsläget för våra förslag är skapat av den borgerliga regeringen har vi att utgå från detta faktiska läge när vi nu framlägger våra förslag. Detta läge kräver en ändrad politik – en politik som tar sikte på att få i gång utvecklingen i vår ekonomi, minska riskerna för arbetslöshet och hålla uppe köpkraften hos de utsatta grupperna.

Den ekonomiska politiken på kortare och längre sikt

Målen för den ekonomiska politiken

De övergripande målen för socialdemokratins ekonomiska politik är

– arbete åt alla och ett fullt utnyttjande av landets produktionsmöjligheter.

– en rättvis fördelning av produktionsresultaten och välfärden,

– en återställd balans i våra utrikesbetalningar,

– en socialt och ekonomiskt balanserad tillväxt och

– en markant dämpning av prisstegringarna.

Allas lika rätt till arbete och trygghet utgör själva grundvalen för socialdemokratins ekonomiska politik. Vi har alltid vägrat att acceptera en ökad arbetslöshet som ett medel i den ekonomiska politiken – vare sig det gäller att bekämpa inflationen eller att åstadkomma balans i utrikesbetalningarna. Allas lika rätt till arbete och trygghet är för oss grunden för ett rättvist och jämlikt samhälle.

Även om sysselsättningspolitiken spelar en betydelsefull roll för att åstadkomma ett jämlikt samhälle, måste våra strävanden efter social och ekonomisk rättvisa även prägla övriga delar av den ekonomiska politiken. Skattepolitiken spelar här sin självklara roll – likaså pensionerna, barnbidragen och stödet till låginkomsttagarna. Vi måste bygga vidare på det solidaritetens samhälle som fördelar bördorna efter bärkraft och inkomststöden efter behov. Härigenom skapar vi den känsla av samhörighet och gemensamt ansvar som är en nödvändig utgångspunkt för vår politik för framtiden.

För att långsiktigt kunna värna den fulla sysselsättningen är det nödvändigt att på sikt återställa jämvikten i våra utrikesbetalningar. Politiken i vårt land måste inriktas på att vi skall arbeta oss ur den nuvarande underskottssituationen och på nytt komma tillbaka till ett läge med balans i våra affärer med utlandet. Det är i sista hand denna balans som på sikt garanterar vårt lands ekonomiska oberoende och vår rätt att själva bestämma prioriteringarna i den ekonomiska politiken.

En fortsatt utbyggnad av välfärden och tryggheten i vårt land ställer krav på en fortsatt tillväxt av de ekonomiska resurserna. Betydande inteckningar i det framtida resursutrymmet har redan gjorts på den offentliga konsumtionens område. Den beslutade utbyggnaden av barnomsorgen kommer under en

följd av år att ställa krav på ökade resurser liksom även den fortsatta utbyggnaden av långtidssjukvården. De gjorda åtagandena åt pensionärerna – i form av ATP-reformens genomförande och utställda standardökningsgarantier – tillsammans med det relativt kraftigt ökade antalet äldre ställer också krav på en ökning av våra produktiva resurser. Skall jämvikten i vår utrikeshandel kunna återställas utan att detta leder till risker för den fulla sysselsättningen, krävs likaledes att man kan falla tillbaka på en växande produktion. Vi måste därför på nytt få till stånd en tillväxt i vår ekonomi.

Det är för socialdemokratin ett oeftergivligt krav att de växande resurserna fördelas på ett rättvist sätt och att den ekonomiska tillväxten verkligen leder till en reellt ökad jämlikhet. Stundtals hör man argumentet att en minskad jämlikhet, dvs. ökade sociala orättvisor och växande klyftor, är en nödvändig förutsättning för att den ekonomiska tillväxten skall kunna vidmakthållas. Socialdemokratin har alltid tagit avstånd från dessa uppfattningar. För oss är det gemensamma ansvaret för framtiden den på sikt enda hållbara grunden för en fortsatt tillväxt av våra ekonomiska resurser. Detta synsätt präglar vår skattepolitik och det låg även bakom tillkomsten av ATP-reformen – en av de största tillväxtbefrämjande reformerna i vårt land.

Samtidigt måste vi kräva att tillväxten sker inom de ramar som sätts av hänsynen till såväl den sociala som fysiska miljön. Vi måste skapa en bättre ekologisk balans och alltmera länka in tillväxten på banor som minskar miljöfarorna och ökar användningen av förnyelsebara råvaror och energikällor. Begränsningar i råvarutillgången leder till att industrin i allt större utsträckning måste basera sin expansion på en ökad förädling.

De internationella prisstegringarna har under 1970-talet varit kraftiga. På grund av vår omfattande utrikeshandel kan vi inte utan mycket djupgående ekonomisk-politiska ingrepp helt avskärma oss från prisutvecklingen i vår omvärld. Den långsiktiga prispolitiken får inriktas på att begränsa genomslaget av de internationella prisstegringarna.

Det är mot denna bakgrund desto viktigare att vi med kraft bekämpar alla tendenser till prisstegringar som uppstår i vår egen ekonomi. Många av de problem som vi upplever i vår ekonomi i dag harsin grund i den särskilt under senare år kraftiga inflationen. Den omfördelar på ett godtycklig sätt de ekonomiska tillgångarna och skapar nya orättvisor. Den förrycker företagens investeringsbedömningar och skapar lönsamhet åt ur hela samhällets synvinkel improduktiva placeringar. Vi måste därför med kraft engagera oss i arbetet med att få ner inflationen till en markant lägre nivå. I en tid då inflationen avtagit i vår omvärld har emellertid den borgerliga regeringens politik lett till en kraftigt ökad inflation i vårt land. Denna för löntagarna utmanande politik måste nu brytas och prisstegringarna begränsas så att köpkraften inte ytterligare urholkas.

För socialdemokratin är människornas rätt till arbete och social trygghet det främsta politiska målet. I det svåra ekonomiska läge som landet nu befinner sig i väljer vi tveklöst en politik som går ut på att vi skall arbeta oss

igenom svårigheterna och därigenom på nytt skapa de ekonomiska förutsättningarna för en fortsatt utbyggnad av vårt välfärdssamhälle. Att som den borgerliga regeringen söka lösningar på våra ekonomiska problem genom att skapa en ekonomisk stagnation och ökade ekonomiska klyftor är helt oförenligt med en socialdemokratisk politik. Det är genom gemensamma ansträngningar och genom att fullt ut tillvarata de produktionsmöjligheter som vårt land har som vi skall kunna ta oss ur de nuvarande svårigheterna och för framtiden skapa den trygghet i sysselsättning och inkomster som de många människorna kräver.

Den ekonomiska politikens allmänna inriktning

Den svenska ekonomin kännetecknas fortfarande av en markant brist på balans på ett flertal områden. Inga av de mål som enligt socialdemokratin bör gälla för den ekonomiska politiken har tillnärmelsevis varit uppfyllda under den borgerliga regeringens tid.

Den borgerliga regeringens egna förutsigelser för 1978 innebär i stort sett att denna otillfredsällande situation kommer att bestå även under detta år. Om inte åtgärder snabbt sätts in kommer arbetsmarknaden att ytterligare försvagas med en ökning av den öppna arbetslösheten som resultat. Underskottet i bytesbalansen är trots de tre devalveringarna alltför stort med hänsyn till den låga aktivitetsnivån i ekonomin. Produktionen stagnerar och de alltför höga prisstegringarna leder till en fortsatt urholkning av hushållens köpkraft.

Denna situation möter den borgerliga regeringen genom en serie åtgärder som syftar till att reducera de vanliga löntagarnas och hushållens standard och i stället öka kapitalägarnas inkomster och företagens vinster. Genom kombinationen av höjda konsumtionsskatter, tre devalveringar, ökade skatteförmåner åt företagarna samt de två sänkningarna av den allmänna arbetsgivaravgiften kommer den borgerliga regeringen att skapa en inkomstomfördelning från löntagare till företagssektorn som torde sakna sin like. Sett på kort sikt har politiken varit verkningslös. Industriinvesteringarna fortsätter att minska kraftigt, produktionen fortsätter att stagnera och arbetslösheten ökar. Samtidigt innebär regeringens politik påtagliga risker för framtiden. Den dramatiska försämringen av statsfinanserna kommer att leda till ett successivt allt större inflationstryck samtidigt som snabba vinstökningar inom näringslivet kan lägga grunden för mycket omfattande kompensationskrav.

På två olika sätt är den borgerliga regeringens politik en utmaning för socialdemokratin. Den leder för det första inte till ett fullt utnyttjande av vår arbetskraft och vår produktionskapacitet och den kommer för det andra att leda till en kraftig omfördelning av inkomsterna från löntagare och hushåll till företag.

Socialdemokratin kräver därför att den ekonomiska politiken läggs om och

inriktas på att så snabbt som möjligt återföra vår ekonomi till ett läge med fullt kapacitetsutnyttjande. På kort sikt innebär detta att åtgärder måste sättas in för att stödja den inhemska efterfrågan och därigenom undvika den försvagning av arbetsmarknaden som kommer att bli följderna av den borgerliga regeringens politik. För att lösa de mera långsiktiga problemen i vår ekonomi krävs en kraftigt ökad investeringsverksamhet och insatser för teknisk utveckling. Det är på denna väg vi vill förstärka den svenska industrins kapacitet och konkurrenskraft och därigenom på sikt återvinna balansen i vår utrikeshandel.

Förverkligandet av denna målsättning kommer självfallet att påverkas av den framtida internationella konjunkturutvecklingen. Det säger sig självt att om vi får hjälp av en kraftig och ihållande internationell högkonjunktur, så kommer vi att snabbare och med mindre upppoffringar kunna återvinna balansen i vår utrikeshandel. Skulle däremot den internationella utvecklingen bli fortsatt svag, krävs det desto större ansträngningar och en desto längre tid för att vi på nytt skall kunna skapa balans. Såsom framgick av det inledande avsnittet finns det en del tecken som tyder på att den internationella konjunkturen kommer att fortsätta att gå uppåt under 1978 och 1979 – om än i relativt långsam takt. Men många av de långsiktiga strukturproblemen i vår ekonomi kommer att finnas kvar även efter dessa år. Om man inte nu på ett offensivt sätt angriper strukturproblemen och på bred front söker skapa för framtiden varaktiga sysselsättningsmöjligheter, löper vi en betydande risk att nästa gång den internationella lågkonjunkturen gör sig kännbar hamna i problem som kan bli ännu större än de vi har upplevt under 1977 och 1978.

För att vi skall kunna arbeta oss tillbaka till ett läge med balans i vår ekonomi måste den ekonomiska politiken enligt vår mening kännetecknas av följande fem grundegenskaper.

För det första måste vi öka investeringarna och det totala sparandet för att därigenom på nytt få till stånd en tillväxt i vår ekonomi. Den borgerliga regeringen har tillåtit industriinvesteringarna att sjunka till en för vår framtid oroväckande låg nivå. Detta har skett samtidigt med att bostadsinvesteringarna har varit kraftigt vikande.

Det är i första hand ökade investeringar som vi med bibehållen full sysselsättning kan lösa problemet med vår konkurrenskraft i förhållande till omvärlden. Ökade investeringar bidrar också till att öka kapacitetsutnyttjandet i vår ekonomi och på nytt få i gång inkomstbildningen. Vi vägrar att acceptera den borgerliga regeringens politik som innebär att man passivt inväntar att ökade vinster på nytt skall dra i gång investeringarna. Vi måste utnyttja de lediga resurser som nu föreligger till att bygga för framtiden. Värdefull tid har redan förtunnats.

Detta förutsätter *för det andra* att människorna accepterar en under ett antal år framöver dämpad tillväxt i konsumtionen. Men vi kan inte acceptera att en återhållsamhet från löntagarnas sida – motiverad av behovet av ökade

investeringar – ger upphov till kraftiga vinstökningar inom företagen och förmögenhetsökningar, vilkas disposition det ligger utanför löntagarnas möjligheter att påverka. En ökad kapitalbildning, åstadkommen genom en dämpad konsumtionstillväxt, förutsätter att vi kan lösa frågan om löntagarnas medinflytande över kapitalbildning inom företagen.

En annan förutsättning är att vi kan värna de utsatta gruppernas köpkraft och upprätthålla en tillfredsställande inhemsk efterfrågan.

Den dämpade konsumtionstillväxten skärper *för det tredje* kraven på en rättvis fördelning av produktionsresultaten och välfärden. Den av den borgerliga regeringen genomdrivna indexregleringen av den statliga skatteskalen får för många människor utmanande fördelningspolitiska konsekvenser. Det går knappast att skapa förståelse hos en lågavlönad industriarbetare eller tjänsteman – hårt drabbad av prishöjningar på nödvändighetsvaror – för en skattepolitik som ger höginkomsttagaren en tre–fyra gånger så stor skattesänkning som denne löntagare får. Skall vi kunna skapa den känsla av solidaritet och gemensamt ansvar som är en nödvändig förutsättning för en återhållsam konsumtionsutveckling under kommande år är det nödvändigt att den borgerliga skattepolitiken bringas att upphöra. Vi kommer senare under året att framlägga förslag till en skatteomläggning för 1979 som inte bygger på den borgerliga regeringens indexreglering utan lägger tyngdpunkten inom de skikt där de stora grupperna av löntagare befinner sig.

Budgetens underskott för såväl det innevarande som det kommande budgetåret blir rekordartat. Statsbudgetens underskott beräknas nu till drygt 10 procent av bruttonationalprodukten. Inemot 30 procent av statsutgifterna finansieras detta år lånevägen. Dessa svaga statsfinansieringar tvingar oss att ta stora utländska lån samtidigt som underskottet på sikt utgör ett betydande inflationshot. Den samtidigt med kompletteringspropositionen publicerade långtidsbudgeten visar dessutom att den borgerliga regeringens ekonomiska politik leder till ett långsiktigt mycket kraftigt upplåningsbehov även efterdet att ekonomin på nytt börjat tillväxa.

Enligt vår mening måste politiken *för det fjärde* inriktas på att målmedvetet nedbringa detta alltför stora underskott i statsbudgeten. Så länge detta stora underskott består kan man inte räkna med att den svenska ekonomin kommer tillbaka till ett läge med ekonomisk balans.

För att en statsfinansiell åstramning skall kunna åstadkommas samtidigt med att man ökar den effektiva efterfrågan måste den ekonomiska politiken utformas med ett betydligt större inslag av selektiva åtgärder än f. n. En viktig anledning till den kraftiga försvagningen av statsfinanserna är den borgerliga regeringens användning av generella åtgärder med en låg ekonomisk-politisk effektivitet. Ett exempel på detta är sänkningarna av den allmänna arbetsgivaravgiften, vilket leder till en försvagning av statsbudgeten med 8 miljarder kronor. Genom dessa åtgärder avser regeringen att förstärka företagets vinstsituation och därigenom indirekt öka investeringsbenägenheten. Men denna allmänna utspridning av statsmedel skapar inga garantier

för att de avsedda effekterna på investeringsbenägenheten uppnås. Den fördelas dessutom på ett sådant sätt att den i större utsträckning stöder de sektorer inom den svenska ekonomin som inte möter någon utländsk konkurrens – detta i ett läge då behovet av en förstärkning av vår exportindustri och den med importen konkurrerande hemmamarknadsindustrin är större än på mycket lång tid. Skattebetalarnas och löntagarnas medel hade kunnat användas på ett långt effektivare sätt om användningen styrts direkt till sitt avsedda syfte.

Vi socialdemokrater hävdar att man med ett väsentligt större inslag av selektiva åtgärder och med en starkare styrning av stödåtgärderna skulle kunna uppnå större samhällsekonomiska effekter i fråga om t. ex. investeringar och sysselsättning samtidigt som man också skapar en i förhållande till den borgerliga regeringens förslag bättre statsfinansiell situation.

En sådan långsiktig inriktning av den ekonomiska politiken måste förenas med åtgärder som kortsiktigt upprätthåller den totala efterfrågan i ekonomin. Den borgerliga regeringens åtstramningspolitik har nu gått så långt att den utgör ett allvarligt hot mot sysselsättningen. Därför måste *för det femte* åtgärder sättas in för att förstärka hushållens köpkraft. Detta bör åstadkommas genom en kombination av åtgärder i syfte att dels begränsa inflationen, dels genom riktade åtgärder förstärka köpkraften hos de grupper som hårdast drabbats av regeringens åtstramningspolitik.

Sammanfattningsvis föreslår vi socialdemokrater en politik som på ett offensivt och planmässigt sätt löser landets långsiktiga problem samtidigt som åtgärder sätts in för att på kort sikt upprätthålla den inhemska efterfrågan och därigenom undvika en eljest kraftig ökning av arbetslösheten. I motsats till den borgerliga regeringen vill vi utforma en politik som leder till ett förtroendefullt och konstruktivt samarbete mellan olika grupper i samhället – ett samarbete som måste präglas av insikten om att ett hårt arbete kommer att krävas av oss alla men att detta arbete kommer att bära frukt under 1980-talet i en bättre utveckling och en ökad välfärd. I det följande kommer vi att redovisa de olika åtgärder som ingår i socialdemokraternas ekonomiska politik.

Politikens konkreta innehåll

I det följande sammanfattas socialdemokratins riktlinjer för en politik för arbete, trygghet och utveckling.

Våra riktlinjer ansluter till det program för arbete och trygghet som vi gick till val på under 1976 och till vårt förslag till aktionsprogram som lades fram under 1977. Förslagen gör inte anspråk på att täcka politikens alla fält. Men det som är centralt är att klara sysselsättningen i dag och i framtiden. Sysselsättningen har alltid varit socialdemokratins och fackföreningsrörelsens viktigaste fråga.

Investeringar och teknisk utveckling

I vår partimotion med anledning av finansplanen (1977/78:654) underströk vi att en av de allra viktigaste uppgifterna för den ekonomiska politiken var att vi i vårt land måste öka investeringarna och det totala sparandet i vår ekonomi för att därigenom på nytt få till stånd en tillväxt. Vi kritiserade regeringen för att den tillåtit industriinvesteringarna att sjunka till en för vårt land oroväckande låg nivå. Läget förvärras ytterligare av att bostadsinvesteringarna samtidigt har varit kraftigt vikande. För att vi med bibehållen full sysselsättning skall kunna arbeta oss ur situationen med brist på balans i vår utrikeshandel måste vi i stället kraftigt öka investeringarna. Ökade investeringar bidrar också till att öka kapacitetsutnyttjandet i vår ekonomi och på nytt få ekonomisk tillväxt.

De nya bedömningar som regeringen nu redovisar för utvecklingen under det gångna året och den förväntade utvecklingen under 1978 föranleder inte någon revidering av denna vår tidigare ståndpunkt. Snarare innebär den ett ytterligare understrykande av angelägenheten att snabbt vända den nedåtgående utvecklingen och på nytt få i gång ökade investeringar.

I den reviderade finansplanen beräknas sålunda de totala bruttoinvesteringarna i Sverige ha minskat med 3,5 procent i volym mellan 1976 och 1977. Nedgången var särskilt kraftig i fråga om industrin, bostadsbyggandet och de statliga affärsverken. För 1978 förutses nu en fortsatt minskning med 1 procent. Även under detta år kommer det att vara de kraftigt fallande industriinvesteringarna som utgör den viktigaste neddragande faktorn för den totala investeringsutvecklingen. Det program för en kraftigt ökad investeringsverksamhet som socialdemokratin lade fram i januari har fortfarande full aktualitet.

Detta program kan sammanfattas på följande sätt.

1. *Förstärkning av investeringsbankens aktiekapital.* Möjligheterna att ge krediter till enskilda projekt som också kan vara förenade med inte obetydligt risktagande behöver förstärkas. Här spelar investeringsbankens utlåning en väsentlig roll. Mot den bakgrunden ansåg vi att investeringsbankens eget kapital behövde förstärkas med 500 milj. kr. genom anslag på tilläggsbudgeten för innevarande budgetår.

2. *En väsentlig förstärkning av 4:e AP-fondens möjligheter att förvärva aktier.* Regeringen har i en proposition föreslagit att 4:e AP-fondens möjligheter till aktieförvärv skall utökas med 250 milj. kr. Regeringens förslag är emellertid förenat med en rad villkor vilka skulle allvarligt begränsa 4:e AP-fondens möjligheter att fullgöra sin verksamhet på det sätt som hittills skett. Mot den bakgrunden har vi i en partimotion (1977/78:1872) krävt att 4:e AP-fondens möjligheter till förvärv ökas med 750 milj. kr. samt att de inskränkningar i fondens verksamhet som regeringen föreslagit icke godtas av riksdagen.

3. *Inrättande av en strukturfond för offensiva industrisatsningar.* Detta förslag har vid ett flertal tillfällen framförts från socialdemokratiskt håll. Utveck-

lingen i vårt land har sedan detta förslag för första gången lades fram – i januari 1977 – ytterligare understrukt behovet av en sådan fond. Den bör ges en omslutning på 4 miljarder kronor redan under sitt första verksamhetsår. Den bör finansieras till 2 miljarder av budgetmedel och samtidigt ges möjligheter att låna upp kapital inom en ram av 2 miljarder kronor under sitt första verksamhetsår. Löntagarorganisationerna bör tilldelas ett avgörande inflytande i fondens styrelse. Därigenom garanteras även att besluts- och informationssystemen ges en decentraliserad inriktning.

4. *En väsentlig förstärkning av investeringarna inom de statliga företagen.* I en tid av vikande investeringsverksamhet inom den privata sektorn är det nödvändigt att samhället vidtar åtgärder för att ytterligare öka investeringsverksamheten i de statsägda företagen. Dessa företag måste spela en mera aktiv näringspolitisk roll än de för närvarande gör. Dessa företags starka inriktning på exporten understryker ytterligare behovet av en investeringsökning på detta område. Mot den bakgrunden har vi krävt en särskild inventering av investeringsprojekt inom de statliga företagen. Efter upprepade krav från socialdemokratiskt och fackligt håll har från regeringens sida godtagits att vissa investeringsprojekt sätts i gång inom de statliga företagen bl. a. inom Berol-Kemi och vid ASSI:s Karlsborgsanläggning. I andra fall har man intagit en hårt negativ attityd. Det är t. ex. fallet med LKAB där man genom att anvisa ytterligare 100 milj. kr. till miljö- och investeringsarbeten skulle kunna undvika avskedanden av 350 personer. Utöver de projekt som regeringen aviserat anser vi att statsföretagsgruppen bör ytterligare öka sina investeringar under det kommande budgetåret 1978/79.

5. *En kraftfull satsning på teknisk utveckling, forskning och utbildning.* En offensiv satsning på en ökad kapitalbildning måste åtföljas av en förstärkning av forsknings- och utvecklingsarbetet inom företagen och en intensifierad forskning och utbildning vid högskolorna. Vi måste inrikta vår industri och vår export på områden där vi tekniskt och utbildningsmässigt kan konkurrera med andra länder. Betydelsen av dessa förhållanden understryks av att de svenska företag som lyckats hävda sin ställning på exportmarknaderna även under det hårdnande internationella klimatet under senare år just är de företag som legat i frontlinjen när det gäller den tekniska utvecklingen. Det är därför en viktig uppgift att bryta den nedgående tendensen i fråga om insatserna på forskningens och utvecklingens område. Det gäller därför att kraftigt förstärka den naturvetenskapliga och tekniska forskningen vid våra universitet och högskolor. Förslag härom har framlagts i vår partimotion 1977/78:885.

Ett kraftfullt program för att satsa på tekniskt forsknings- och utvecklingsarbete i företagen är också nödvändigt.

Ett omfattande sådant program har framlagts från socialdemokratiskt håll. *En första huvudpunkt* i ett sådant program bör enligt vår mening vara en kraftig ökning av det generella grundstödet till företagets forsknings- och utvecklingsverksamhet. I det syftet kräver vi att de nuvarande skatteavdragen för

företagens FOU-verksamhet kraftigt ökas. Det nuvarande avdraget bör enligt vår mening fördubblas och det särskilda ökningsavdraget som f. n. uppgår till 20 procent bör enligt vår mening höjas till 100 procent för den volymmässiga ökningen av företagets forsknings- och utvecklingsverksamhet under en 3-årsperiod. Det skattebortfall som skulle uppstå genom den föreslagna ökningen av avdragsmöjligheterna bör kompenseras genom en höjning av bolagens inkomstskatt med 5 procentenheter. Detta förslag har i större detalj utvecklats i vår partimotion 1977/78:1456.

En andra huvudpunkt i ett program för att utveckla industrins forsknings- och utvecklingsverksamhet bör enligt vår mening vara ett kraftigt ökat stöd till uppfinnare. Här kan erinras om att vi från socialdemokratiskt håll lagt fram förslag om inrättande av en fond för statligt stöd till uppfinnare i vår partimotion 1977/78:1850. Förslaget innebär att t. ex. 100 uppfinnare skulle ges ca 50 000 kr. vardera som stöd i sin verksamhet. Vi vill också erinra om vårt förslag om att bibehålla verksamheten vid statens utvecklingsfond som är av stor betydelse för koncentrerade satsningar på industriella utvecklingsprojekt i många företag.

En tredje huvudpunkt bör vara samhälleligt engagemang med kapital för att klara finansieringen av stora tunga utvecklingsprojekt. I första hand aktualiseras här satsningar på samarbets- och upphandlingsprojekt inom den industriella sektorn. Statsmakterna bör ta ledningen inom nya utvecklingsområden och där genom offensiva satsningar skapa förutsättningar för en acceleration av den tekniska utvecklingen. På sikt öppnas därigenom också möjligheter för en ny inriktning av vår export. Tre nya utvecklingsbolag bör startas till dettas syfte, två i samarbete med primärkommunerna och ett tredje i samarbete med landstingen. Det första utvecklingsbolaget skall ha som uppgift att lägga ut en för våra båda bilbolag gemensam beställning av rationella och ekonomiska system för kollektiva transporter i städernas innerområden. Likaledes bör staten i samarbete med representanter för primärkommunerna skapa ett utvecklingsbolag för beställning och utveckling av hjälpmedel inom utbildningsområdet. Ett tredje område för denna typ av utvecklingsbolag bör avse medicinsk teknik. Därutöver bör även möjligheterna till utvecklingsbolag inom andra områden snarast undersökas. Det gäller bl. a. energiproduktionsteknik, avfallsbehandlingsteknik, system och produkter för att förbättra den yttre miljön och arbetsmiljön.

6. *Insatser för att öka avkastningen i skogsbruket.* I ett särskilt program har vi föreslagit en ökning av de skogsvårdande insatserna i syfte att öka avkastningen i skogen. Ur långsiktig industriutvecklingssynpunkt har dessa åtgärder mycket stor betydelse för skogsindustrins framtid eftersom den i hög grad begränsas av tillgången på råvara i framtiden. Ett sådant program skulle också skapa ett värdefullt tillskott av omedelbar sysselsättning i övre Norrland.

7. *Ökade offentliga investeringar inom i första hand kommunikationsområdet.* I en period då de privata investeringarna viker är det en stor betydelse att

utveckla det tillgängliga resursutrymmet för tidigareläggning av statliga investeringar. Det innebär dels att investeringsutrymme längre fram kan frigöras, dels att vi får ett välkommet tillskott till efterfrågan på investeringsvaror. Den allmänna ekonomiska situationen pekar emellertid på att dessa tidigareläggningar bör koncentreras till de områden där de snabbt påverkar landets samlade produktionsmöjligheter. Det är därför naturligt att koncentrera förslagen till i första hand kommunikationssektorn, dvs. inom järnvägs- och teleområdet. När det gäller järnvägsinvesteringarna vill vi bl. a. framhålla det mycket angelägna i att man snabbt kommer i gång med utbyggnaden av ytterligare spårkapacitet mellan Stockholm och Södertälje samt att man omedelbart kommer i gång med arbetena i Norrbotten för att förstärka Malmbanan.

8. *En energipolitik i enlighet med 1975 års riksdagsbeslut.* Den förvirring som regeringen har skapat på energiområdet har bl. a. kommit till uttryck i vikande investeringar på detta område. Byggandet av reaktorn Forsmark III bör snabbt återföras till sin ursprungliga plan. Riksdagen bör vidare fatta beslut om en snabb utbyggnad av vattenkraften i Kalixälven.

9. *En kraftig ökning av bostadsbyggandet.* På ett växande antal orter i landet börjar bostadsbristen bli ett allt större socialt problem. Samtidigt ökar arbetslösheten bland byggnadsarbetarna. Mot den bakgrunden bör det vara självklart att vidta kraftfulla insatser för att öka bostadsbyggandet. Ett ökat bostadsbyggande innebär inte enbart ökad sysselsättning för dem som arbetar inom själva byggnadsverksamheten utan det får också positiva återverkningar på efterfrågan och sysselsättning inom en rad industribranscher som tillverkar bl. a. cement, armeringsjärn, kylskåp, spisar etc. Inom vissa delar av byggmaterialindustrin har den hittillsvarande nedgången i bostadsbyggandet varit så kraftig att verksamhetens fortsatta existens kan äventyras och framför allt har insatserna för utvecklingsverksamhet blivit kraftigt reducerade. Detta innebär ett allvarligt hot för fortsatt gynnsam utveckling inom den svenska byggmaterialindustrin. Minskad verksamhet kan för framtiden innebära att byggnadsverksamheten i större utsträckning än f. n. skulle kunna bli beroende av import. Ur allmän ekonomisk och näringspolitisk synpunkt skulle en sådan utveckling vara mycket allvarlig. Möjligheterna att utöka byggnadsverksamheten som ett led i en konjunkturstimulerande politik skulle härigenom bli väsentligt mindre eftersom den skulle bli avsevärt mer importkrävande än hittills.

De insatser som regeringen vidtagit för att öka bostadsbyggandet är enligt vår mening helt otillräckliga. Regeringen har under 1977 genom att underlåta att ingripa mot kostnadsutvecklingen på byggområdet, genom att underlåta att anpassa lånesystemet till utvecklingen, genom att underlåta att vidta åtgärder för att säkra tillgången av krediter och genom att i många fall fördröja handläggningen av planärenden på ett allvarligt sätt medverkat till att bromsa upp bostadsbyggandet. För att få till stånd ett utökad bostadsbyggande är inte

enbart effektiva åtgärder på de nu nämnda områdena nödvändiga utan särskilda åtgärder behövs också för att begränsa inflyttningshyrorna och dessas effekter. Många byggprojekt torde i dag inte komma i gång på grund av tveksamhet med hänsyn till kostnadsutvecklingen. Kraftfulla åtgärder bör därför vidtagas för att stimulera bostadsbyggandet. För det första kräver vi från socialdemokratiskt håll ett prisstopp och i vissa fall införande av högstpriser inom byggmaterialektorn. För det andra krävs införandet av ett särskilt ränte- och amorteringsfritt lån till nybyggda flerfamiljshus för att begränsa inflyttningshyrornas storlek. Detta bör till sin storlek motsvara nu utgående mervärdesskatt. För det tredje krävs förbättrade bostadsbidrag. Genom åtgärder av detta slag bör enligt vår uppfattning bostadsbyggandet kunna stimuleras i en sådan omfattning att igångsättningen därigenom på årsbasis bör komma upp i en nivå av 10-15 000 fler lägenheter än vad som eljest skulle bli fallet.

Sysselsättningspolitiken

1. Regeringens politik

Regeringens ställningstaganden i den reviderade finansplanen grundas på bedömningen att industriproduktionen under året kommer att stabiliseras samt möjligen undergå en begränsad ökning. Först under 1979 väntas en mera betydande produktionsuppgång. På grund av nuvarande kapacitetsöverskott leder emellertid en produktionsökning till växande personalbehov först efter en viss tid. Regeringens beräkningar anger en fortsatt nedgång av antalet sysselsatta inom industrin under innevarande år. Först under loppet av 1979 väntas denna minskning upphöra. Även efterfrågan på arbetskraft inom övriga sektorer av ekonomin väntas utvecklas så svagt att regeringen finner det nödvändigt framhålla risken för ökad arbetslöshet under 1978.

Redan i vår motion 1977/78:893 om sysselsättningspolitiken konstaterade vi att regeringen inte förmått utveckla en övergripande sysselsättningsskapande politik. Behovet av arbetsmarknadspolitiska insatser hade därmed kommit att växa utöver vad som behövt betingas av den underliggande konjunktur- och strukturutvecklingen. Sysselsättningspolitiken hade i allt väsentligt fått karaktären av uppehållande försvar, där tidigare utvecklade arbetsmarknadspolitiska medel sattes in i all den utsträckning som var möjlig.

I bilaga 3 till den reviderade finansplanen 1978 föreslår arbetsmarknadsministern dels införande av ett tillfälligt nyrekryteringsbidrag, dels förlängning av vissa statliga bidrag till företag för bevarad sysselsättning. Med undantag för vissa vägbyggen i det inre stödområdet, som förutskickas av budgetministern i bilaga 2 till den reviderade finansplanen, synes regeringen åter ha stannat för en politik där man med överförande av finansiella resurser från den offentliga sektorn till företagen söker åstadkomma ökad aktivitet i

näringslivet. De nya arbetsmarknadspolitiska åtgärder som föreslås tar sin utgångspunkt i en mera allmän uppgång som regeringen menar sig kunna spåra i tillgängliga prognoser. Underlaget för regeringens förhoppningar härvidlag är bräckligt. Redan konsekvenserna av regeringens ekonomiska politik i vad avser produktion och sysselsättning i vår hemmamarknadsindustri liksom inom handeln, transportnäringen och serviceverksamheten i övrigt kan grundligt förändra den bild av konsolidering och förestående uppgång som nu tecknas av regeringen.

2. Socialdemokratins politik för sysselsättning

Mot denna politik ställer socialdemokratin samordnade åtgärder inriktade mot sviktande avsnitt i den svenska ekonomin. Genom aktiva offentliga insatser skapas förutsättningar att utan omgång stärka den inhemska reala efterfrågan och därmed sysselsättningen. Med denna motion utvecklar vi förutsättningarna för och innehållet i en sådan politik.

Bäst kan skillnaden mellan den borgerliga regeringens hållning och socialdemokratins politik illustreras med ett konkret exempel. I bilaga till årets reviderade finansplan finner arbetsmarknadsministern det f. n. vara "för tidigt att avgöra i vilken omfattning efterfrågan kan behöva stimuleras genom ytterligare tidigareläggning av angelägna offentliga beställningar och byggnadsarbeten".

Antalet arbetslösa medlemmar i byggnadsarbetareförbundet uppgick i april 1978 till över 7 000 personer. Detta motsvarar 6,4 procent av totala antalet medlemmar. I vissa län redovisas långt högre tal.

Den höga arbetslösheten bland byggnadsarbetarna är i betydande utsträckning en konsekvens av regeringens handlande på bl. a. bostadsbyggandets och energipolitikens områden. Den borgerliga regeringens agerande under år 1977 med omväxlande senare- resp. tidigareläggningar av statligt byggande ryckte ytterligare undan grunden för en planmässig byggnadsverksamhet.

Den höga arbetslösheten till trots väljer regeringen fortfarande att avvakta.

Socialdemokratin kan inte acceptera en passiv byggnadspolitik. Vid upprepade tillfällen har vi lagt fram konkreta förslag för att öka byggnadsverksamheten. Ökat offentligt byggande är därvid av stor betydelse. För att förebygga en stor arbetslöshet i byggnadssektorn vintern 1978/79 bör regeringen omgående vidta de åtgärder som krävs för att öka den offentliga byggnadsverksamheten. Efter arbetsmarknadsstyrelsens framställning rörande ökat offentligt byggande som nyligen överlämnats till regeringen förfogar man nu över ett gott underlag för omedelbara insatser. Vad vi här anfört om ökat statligt byggande bör av riksdagen ges regeringen till känna.

Med denna motion framläggs socialdemokratins förslag till ekonomisk politik. Genom långsiktigt inriktade selektiva ekonomisk-politiska åtgärder

tryggas och stärks vår framtida sysselsättning. Genom bl. a. åtgärder till förmån för utsatta medborgargrupper tryggas dessa gruppers standard och stimuleras efterfrågan. Den vägen hävdas sysselsättningen även på kort sikt. Det är med dessa utgångspunkter vi bedömt regeringens förslag om ett tillfälligt nyrekryteringsbidrag.

3. Nyrekryteringsbidrag

Regeringens förslag att introducera ett tillfälligt nyrekryteringsbidrag motiveras med att företag med förväntningar om ökad avsättning och produktion skall förmås tidigarelägga den nyrekrytering som kommer att föräledas av en sådan uppgång. Med bidraget syftar regeringen till att påverka den totala volymen i arbetskraftsefterfrågan vid en given tidpunkt.

Redan i vår partimotion (1977/78:893) i januari 1978 om sysselsättningspolitiken underströk vi betydelsen av att de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna ges en mera offensiv inriktning. Vi återupprepade detta krav i vår motion om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten samtidigt som vi angav vissa riktlinjer för utformningen av ett statligt stöd för att stimulera nyrekryteringen.

Det är glädjande att regeringen nu funnit "behov av att komplettera nuvarande åtgärdsuppsättning med tillfälliga åtgärder av en mera offensiv karaktär".

Det stöd som föreslås blir, med de syften som anges, att uppfatta som ett i väsentliga stycken nytt inslag i vår arbetsmarknadspolitiska medelsuppsättning. Vi har funnit det angeläget att noga överväga regeringens förslag och dess effekter. Vi har gjort detta i en strävan att lämna vårt bidrag till ett gemensamt försök att ge stödet en utformning som borgar för att det skall kunna utvecklas till ett effektivt instrument i en aktiv arbetsmarknadspolitik. Därvid krävs bl. a. att verksamheten redan från början kan genomföras under förtroendeingivande former.

I det följande redovisar vi vår syn på regeringens förslag med utgångspunkt i ett antal krav som bör kunna resas på stödets utformning och effekter.

Effektivitet

Det är regeringens bedömning att stödet skall medverka till att öka den totala volymen i arbetskraftsefterfrågan. Företag som väntar en framtida uppgång skall förmås tidigarelägga nyrekryteringen.

Exportindustrin arbetar sedan längre tid med betydande outnyttjad kapacitet. Detta kan numera i växande utsträckning komma att gälla även för hemmamarknadsindustrin, handeln, servicenäringen i övrigt samt transportnäringen. Allmänt gäller att efterfrågan på arbetskraft på allvar förstärks först med manifesterad orderuppgång och gott kapacitetsutnyttjande. Detta

förhållande torde nu i särskilt hög grad komma till uttryck i företagens handlande. Härifrån talar den utdragna avmattningen som ligger bakom oss. Sammantaget skulle detta kunna innebära att åtgärder ägnade att sänka företagens kostnader för en marginell sysselsättningsökning visar sig i huvudsak förbli utan verkan på den totala arbetskraftsefterfrågan så länge redan anställda inte kan sysselsättas fullt ut.

En förutsättning för att ett nyrekryteringsbidrag skall ge sysselsättnings-effekter blir därför att det ingår som en del i en övergripande politik, som genom riktade åtgärder skapar ökad aktivitet i ekonomin och därmed hävdar den totala efterfrågan på personal. Ett nyrekryteringsbidrag torde med en sådan politik i viss begränsad utsträckning kunna medverka till att förstärka efterfrågeökningen. Dock synes ett stöd av denna typ i första hand vara ägnat att styra efterfrågan till särskilt utsatta grupper på arbetsmarknaden – nytillträdande, arbetslösa, sysselsatta genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder, personer med arbetshinder m. fl., över huvud taget grupper som först i andra hand skulle få del i en sysselsättningsuppgång.

Socialdemokratin lägger nu fram förslag om dels en sysselsättningsskapande ekonomisk politik, dels regler för ett tillfälligt nyrekryteringsstöd som är ägnade att trygga en utveckling där den arbetskraftsefterfrågan, som de ekonomisk-politiska åtgärderna genererar, i första hand riktas till de grupper på arbetsmarknaden som i dagens läge är i störst behov av stöd.

Rättvisa

Regeringen förklarar i propositionen bidragets generella utformning med att "en allmän uppgång i efterfrågan på arbetskraft kommer också de mest utsatta grupperna till del".

Regeringens förslag innebär att all nyrekrytering skulle erhålla samma bidrag. Stöd skulle därmed komma att utgå även för rekrytering av personal i företagsledande ställning, högt kvalificerade specialister eller andra personal-kategorier med traditionellt säker sysselsättning. Följden skulle bli att företagens nyanställningar skulle subventioneras utan hänsynstagande till olika gruppers och individers faktiska möjligheter att erhålla och behålla ett arbete.

Det är vår uppfattning att de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna i allt väsentligt bör utformas med utgångspunkt i den enskildes behov och förutsättningar. Risken för att utsatta gruppers relativa konkurrensförutsättningar skulle försämrats genom stödets konstruktion bör därför elimineras. Detta kan ske genom att rekryteringsbidrag i första hand tillgodoförs företag som rekryterar arbetssökande vilka står sämre rustade i konkurrensen och vars sysselsättning hotas.

Lönebildning

Omsättningen av personal är betydande och fortgår även i tider med stagnerande total arbetskraftsefterfrågan. Vid varje tillfälle finns ett stort antal företag som står inför expansion och nyrekrytering. Med regeringens förslag får dessa företag ökade finansiella möjligheter att konkurrera om den etablerade arbetskraften. Stödet skulle därmed kunna medverka till att löneglidningstendenser förstärks till förmån för redan starka grupper. Den solidariska lönepolitiken skulle motverkas.

En politik som vi förordar, med ekonomisk-politiska insatser för tryggad sysselsättning kompletterade med bidrag för rekrytering av personer som står utan arbete, skulle däremot mera direkt öka anspråktandet av annars outnyttjade resurser. Ett genom bidragets konstruktion ökat efterfrågetryck på konkurrenskraftig personal skulle kunna undvikas. Tendenser till löneglidning skulle kunna mildras. Den solidariska lönepolitiken skulle stärkas.

Kostnader

Vi har tidigare redovisat skälen för vår bedömning att ökad nyrekrytering i näringslivet torde inträffa först med antingen dokumenterat ökat kapacitetsutnyttjande eller gott orderläge och omedelbart förestående produktionsuppgång. Intetdera förhållandet kan sägas karaktärisera vare sig den aktuella situationen eller den förväntade utvecklingen under den närmaste tiden med en ekonomisk politik efter de riktlinjer som förordats av regeringen. Bidraget för nyrekrytering kan följaktligen förväntas utgå huvudsakligen för personal som byter arbete och därmed för personalökningar som skulle inträffa även utan stöd. Trots betydande statsutgifter skulle sysselsättningsutvecklingen förbli svag. Till detta skall läggas risker för att bidraget genom sin konstruktion kan komma att stimulera till omföring av personal mellan företag i samma koncern resp. nyrekrytering från underleverantörer.

Med ett selektivt stöd till förmån för arbetslösa eller sysselsatta i beredskapsarbeten, arbetsmarknadsutbildning etc. skulle de ökade statsutgifterna för ett nyrekryteringsbidrag i allt väsentligt kompenseras av bortfallande statsutgifter för att täcka t. ex. arbetslöshetsstöd. En så utformad bidragsverksamhet torde därmed i stort kunna genomföras utan den totala merbelastning på statsbudgeten som följer med regeringens förslag och som preliminärt har beräknats till 150 milj. kr.

Arbetsförmedlingen

En väl utbyggd arbetsförmedling utgör en viktig del i det allmännas insatser inom arbetsmarknadspolitiken. Stegvis ökade kontaktytor mellan förmedlingsorganisation och företag liksom väl utvecklade samarbetsformer

skapar förutsättningar för ett effektivt genomförande av arbetsmarknadspolitiska insatser och reformer. Ett viktigt led i strävandena att förstärka förmedlingens arbete är att göra största möjliga del av det totala platsutbudet tillgänglig i förmedlingsarbetet.

I propositionen låter regeringen förstå att bidraget bör ges en sådan utformning att inte en numera hårt ansträngd förmedlingsorganisation överbelastas. Regeringen föreslår en uppläggning av stödet som gör att en betydande del av den bidragsberättigade rekryteringen kan förväntas ske vid sidan av den offentliga arbetsförmedlingen.

Arbetsmarknadsverket har i det uppkomna arbetsmarknadsläget ställts inför utomordentligt krävande uppgifter. Vid upprepade tillfällen har socialdemokratin framlagt krav om ökning av personalen i verket. Dessa har inte tillgodosetts av den borgerliga riksdagsmajoriteten. Trots ständigt växande arbetsuppgifter och sviktande resurstillskott har arbetsmarknadsverket väl löst sina uppgifter, men personal och resurser i övrigt är i dagsläget hårt pressade. Regeringen hänvisar nu till det ansträngda läget och finner att verket har begränsade möjligheter att administrera och kontrollera detta nya statsfinansierade stödsystem. Det nu uppkomna läget får ses som en konsekvens av regeringens tidigare hållning till verkets resursbehov.

Socialdemokratin kan inte acceptera att arbetsmarknadsverkets möjligheter att bedriva en effektiv förmedlingsverksamhet försvagas. De krav på personalökning som vi senast framlört i vår motion om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten får därför uppfattas som ett minimikrav. Den framställning om ökade resurser liksom om åtgärder i övrigt som verkets styrelse nyligen överlämnat till regeringen bör snarast och i positiv anda bli föremål för prövning. Detta bör av riksdagen ges regeringen till känna.

Mot bakgrund av vad vi tidigare framhållit om behovet av en effektiv och väl fungerande arbetsförmedling bör systemet med rekryteringsbidrag så långt möjligt ges en sådan utformning att företagen stimuleras utveckla nära kontakter med förmedlingen. Därmed förstärks den allmänna grunden för arbetsförmedlingens möjligheter att medverka till sysselsättning av de människor som nu står inför hotet om en långvarig och kanske definitiv utslagning från arbetsmarknaden. Bidraget i sig blir sedan ett värdefullt instrument för arbetsförmedlingen, genom att möjligheter öppnas att särskilt premiera företag som anställer personer som står utan arbete.

Vi kommer senare att förorda att bidragsverksamhetens administration inom förmedlingen liksom inom företagen görs så enkel som möjligt. Härigenom samt med tillgång till den personalökning inom verket som vi förordat bör det bli möjligt tillämpa regeln att bidragsberättigad rekrytering skall ske genom den offentliga arbetsförmedlingen.

Erfarenheterna från tidigare konjunkturdämpningar visar hur de arbetstagare med begränsad konkurrensförmåga som blivit arbetslösa under avmattningen ofta får stå kvar utan arbete när aktiviteten i ekonomin åter ökar. En upprepning av detta mönster bör nu förebyggas genom att

förmedlingen får effektivare medel i sitt arbete för att erbjuda dessa grupper sysselsättning på den egentliga arbetsmarknaden. Ett rekryteringsbidrag utformat enligt de riktlinjer som vi här förordar skulle kunna bli ett värdefullt tillskott i förmedlingsarsenalen. Genom att samtidigt ge anpassningsgrupperna inom företagen en aktiv roll vid de bidragsberättigade nyrekryteringarna kan stödet även stärka förmedlingens möjligheter att förverkliga de intentioner som bl. a. kommit till uttryck i den s. k. främjandelagen.

Administration

Regeringen framhåller i propositionen att en strävan har varit att göra bidragsregler och kontrollrutiner så enkla som möjligt.

En granskning av de föreslagna reglerna ger vid handen att stödverksamheten i huvudsak kommer att hanteras inom de bidragssökande företagen. Myndighetens medverkan synes i stort begränsas till behandling av inkommande bidragsansökningar vid kvalifikationstidens utgång. Att stödhanteringen i så betydande omfattning överläts på bidragsmottagaren, inbegripande dokumentation för eventuell kontrollverksamhet, inger principiella betänkligheter.

Till detta kommer att en tillämpning av de stödregler som förordas förutsätter insamling, sammanställning och redovisning inom företagen av en betydande mängd data.

Vi förordar att statsbidrag för nyanställning av personal skall utgå endast vid rekrytering som blir resultat av antingen direkta initiativ från förmedlingen eller av direkt hänvändelse från företag till förmedlingen om anvisning av personal som berättigar till bidrag. Den särskilda administrationen av stödet kan därmed inskränkas till att företaget vid ansökan om bidrag uppger antal nyanställda som kvarstår i anställning vid kvalifikationsperiodens utgång samt rekryteringstidpunkt.

Genom att låta bidragsberättigad rekrytering ske under direkt medverkan av förmedlingen skulle, om så visar sig önskvärt, kunna skapas förutsättningar för en enkel dokumentation inom förmedlingen och därmed reella kontrollrutiner.

Övrigt

I propositionen föreslås att det bör ankomma på regeringen att samordna rekryteringsbidraget med reglerna för andra bidrag. En sådan samordning kan visa sig grannlaga, varför regeringen senast i proposition om tilläggsbudget I för budgetåret 1978/79 bör redovisa sina överväganden i dessa stycken för riksdagen. Detta bör av riksdagen ges regeringen till känna.

4. Socialdemokratins förslag

Vi delar arbetsmarknadsministrerns bedömning att ett tillfälligt nyrekryteringsbidrag nu bör införas. Samtidigt vill vi framhålla att sysselsättningen kan hävdas och utvecklas endast om handlandet inom olika politiska verksamhetsområden samordnas i syfte att inordna de enskilda ställningstagandena i ett system av samverkande åtgärder. Ett nyrekryteringsbidrag får egentlig effekt om det ingår som en del i en på detta sätt samordnad sysselsättningskapande politik.

Den ökade arbetskraftsefterfrågan som regeringen åsyftar med stödet torde tryggas först med en växande effektiv efterfrågan i ekonomin. En sådan utveckling grundläggs genom en väl inriktad sysselsättningskapande politik. Ett nyrekryteringsstöd kan som del i en sådan politik vara av betydande värde för att i första hand stärka de svaga gruppernas ställning på arbetsmarknaden.

Med den tidigare genomlysningen har vi sökt fästa uppmärksamheten på vissa krav som bör resas på ett bidrag av denna typ. Med utgångspunkt i denna genomgång vill vi föreslå ändringar i det av regeringen föreslagna bidragssystemet.

Vi förordar att tillfälligt bidrag för nyrekrytering utgår till företag inom tillverkningsindustri, varuhandel och övriga servicenäringar som under perioden den 1 juli 1978—den 31 mars 1979 anställer person som vid rekryteringsstillfället är arbetslös, inbegripande nytillträdande som söker arbete, eller som sysselsätts genom beredskapsarbete, arbetsmarknadsutbildning, tillfälligt sysselsättningsbidrag till vissa företag med dominerande ställning på orten eller genom särskilda arbetsvårdsinsatser.

Allmänna villkor för stödet bör vara dels att rekryteringen sker genom arbetsförmedlingen, dels att vederbörande kvarstår i anställning den 1 juli 1979.

Bidrag bör ej utgå för återbesättande av vakans som uppstått under kvalifikationsperioden.

De av regeringen förordade reglerna om bidragsbelopp, särskilt introduktionsprogram och omräkning till heltidssysselsatta, bör gälla oförändrade.

Innan ansvarig myndighet beslutar om bidrag bör lokal facklig organisation ha beretts tillfälle avge yttrande. Bidragsansökan som avstyrks av facklig organisation bör prövas av högre beslutande organ inom myndigheten.

Av vikt är att bidragsverksamheten kan genomföras i nära samförstånd med de anställda. Särskilda insatser för att informera de anställda och deras organisationer om stödverksamhetens inriktning och syften är därför motiverade. Detta bör av riksdagen ges regeringen till känna.

Kampen mot inflationen

I den borgerliga regeringens första finansplan från i januari 1977 förutsåg man att prisstegringarna skulle "bli avsevärt långsammare än under de senaste åren". Det faktiska utfallet blev det motsatta. Konsumentpriserna kom under 1977 att stiga med ca 13 procent. Särskilt kraftigt steg priserna på dagligvaror med 16 procent. På de prisstoppade livsmedlen – mjölk, ost, kött, fläsk och charkuterivaror – steg priserna under perioden januari 1977–mars 1978 med drygt 20 procent. Inflationen under 1977 kom att bli den största på 25 år, och den representerar ett av den borgerliga regeringens hittills största misslyckanden på den ekonomiska politikens område.

För att vi skall kunna återvinna balansen i vår ekonomi är det nödvändigt att vi kraftigt reducerar takten i inflationen. En snabb inflation snedvrider investeringsutvecklingen och håller tillbaka kapitalbildningen på en rad för framtiden avgörande områden. Den ger upphov till ett sparande i former som inte ökar vår produktionsförmåga. Den ökar även klyftorna i vårt samhälle och lägger de tyngsta bördorna på de lågavlönade och på barnfamiljerna. En omfattande förmögenhetsöverföring sker också genom de stora värdestegringarna på fast egendom.

De snabba prisstegringarna under 1977 är i långa stycken ett resultat av den politik som den borgerliga regeringen fört. Höjningen av mervärdesskatten samt olika punktskatter har direkt bidragit till den ökade takten. En ytterligare anledning har varit de tre devalveringar som den borgerliga regeringen medverkat till under sitt första regeringsår. Genom de höjda importpriserna har detta inte endast medfört realinkomstminskningar för löntagarna utan även bidragit till en försämrad kostnadssituation för den långa rad av exportföretag som är beroende av importerade råvaror och halvfabrikat.

Vidare har den stagnerande utvecklingen i vår ekonomi också bidragit till den ogynnsamma pris- och kostnadsutvecklingen. En vikande produktion leder i de flesta verksamheter till ökade kostnader, vilka i sin tur leder till ett ökat tryck på priserna. De ökade kostnaderna i t. ex. bostadsbyggandet och detaljhandeln sammanhänger till en inte oväsentlig del med den låga eller vikande aktivitetsutvecklingen. Hade man i stället utformat politiken enligt de socialdemokratiska förslagen hade produktiviteten kunnat fortsätta att öka och kostnaderna alltså att i motsvarande mån sjunka.

En ytterligare anledning till den snabba inflationsutvecklingen har varit att regeringen inte med tillräcklig kraft utnyttjat de medel till en kontroll av prisutvecklingen som man har till sitt förfogande. Även under perioder då man tillämpat vad som rubricerats som prisstopp har konsumentpriserna stigit i en betydande omfattning under 1977.

Det nyligen ingångna centrala avtalet för LO-PTK-området innehåller för första gången en renodlad indexklausul som innebär att om konsumentpriserna under 1978 och 1979 överstiger vissa i avtalet fixerade gränser så skall

nya förhandlingar upptagas. Genom dessa prisklausuler har de stora löntagargenerationerna velat gardera sig mot ett upprepande av vad som hände under 1977 då den borgerliga regeringen genom olika åtgärder kraftigt höjde konsumentpriserna efter det att avtalen för detta år undertecknats, varigenom det reala innehållet i de avtalade löneökningarna kraftigt urholkats.

Efter relativt kraftiga prishöjningar under början av 1978 har prisutvecklingen kommit in i ett lugnare skede under de därpå följande månaderna. Till en viss del sammanhänger detta med sjunkande internationella priser – en utveckling som knappast kan förväntas bli bestående under återstående delar av innevarande år. I viss utsträckning sammanhänger även denna lugnare utveckling med den särskilda form av prisövervakning som bedrivits under senare tid och där en anmälningsskyldighet har förelegat innan prishöjningar fått genomföras. Men den valda formen av prisövervakning innebär i princip bara att man för en kortare tid fördröjer prishöjningarna. För att förekomma en senare prisstegring bör därför den nuvarande formen för prisövervakning avlösas av ett prisstopp på dagligvaror. Först då erhåller samhället de möjligheter att aktivt ingripa som den nu föreliggande situationen kräver.

För att klara köpkraften hos de mest utsatta grupperna och för att upprätthålla den inhemska efterfrågan måste emellertid ambitionen på inflationsbekämpningens område sättas väsentligen högre än vad den borgerliga regeringen gjort. Enligt den reviderade finansplanen beräknas nu konsumentprisstegringen under loppet av 1978 uppgå till ca 8 procent. Men en så hög prisstegring kommer att leda till en real minskning av köpkraften hos mycket betydande grupper av löntagare. Enligt vår mening bör därför inflationen begränsas till ett klart lägre tal. Ett verksamt medel för att åstadkomma detta är att inom ramen för jordbruksregleringen öka subventionerna av de s. k. baslivsmedlen. Vi föreslår att subventionerna ökas så, att konsumentpriset på mjölk sänks med 15 öre per liter fr. o. m. juni månad i år. Priset på mjölk är i dag olika högt i olika delar av landet. Vi föreslår därför att budgetmedel används så att ett enhetligt konsumentpris på mjölk kan genomföras fr. o. m. samma tidpunkt. Kostnaden härför beräknas till 24 milj. kr. Genom denna åtgärd kan mjölkpriset sänkas med ytterligare upp till 20 öre per liter i de delar av landet där priset i dag ligger över det som uttas i det s. k. grundprisområdet i södra Sverige.

Vi föreslår vidare att konsumentpriset på ost sänks med 3 kr. per kilo, på nötkött med 3:50 kr. per kilo, på matbröd med 40 öre per kilo och på mjöl med 55 öre per kilo. Totalt sett skulle de av oss föreslagna åtgärderna kosta ca 850 milj. kr. Därigenom kan den genomsnittliga prisenivån på de ifrågasvarande baslivsmedlen sänkas med ca 10 procent och den allmänna konsumentprisenivån med inemot 0,5 procent. Dessa prissänkningar bör vara av särskild betydelse för låginkomsttagare, barnfamiljer och pensionärer. Dessa baslivsmedel spelar en betydande roll i deras totala konsumtionsutgifter.

Ett annat område där prisstegringarna varit kraftiga är boStadsområdet. Vi

föreslår därför att den av oss föreslagna temporära stimulansåtgärden under 1978 bör kombineras med ett prisstopp på byggnadsmaterial. Detta bör verksamt kunna ta ner boendekostnaderna i nyproduktionen.

Sammantaget bör den av oss föreslagna inriktningen av prispolitiken medföra en lägre takt i inflationen än den som regeringen synes acceptera. Med vår politik bör prisstegringarna kunna begränsas till 6 ä 7 procent under 1978. Sett på sikt är även denna prisstegring för hög, men med de nu givna omständigheterna för 1978 framstår det knappast som möjligt att under detta år få ner inflationen till ännu lägre tal.

Genom dessa i förhållande till regeringens politik kraftigare insatser mot inflationen kommer den reala efterfrågan att bli större vilket i sin tur kommer att leda till en högre efterfrågan på arbetskraft. Särskilt prissänkningarna på baslivsmedel medför att de utsatta grupperna får en bättre köpkraftsutveckling. Vinstuppgången i näringslivet blir visserligen mera begränsad genom vår politik men som vi redan tidigare anfört kommer den av regeringen förda politiken att leda till att företagsvinsterna och kapitalinkomsterna generellt gynnas på ett för oss oacceptabelt sätt.

Stöd till de utsatta grupperna

Den borgerliga regeringens politik har lagt tunga bördor på de svagaste grupperna i vårt samhälle. Det material som redovisas i kompletteringspropositionen klargör t. ex. att den privata konsumtionen gått tillbaka under både 1977 och 1978 med ca 1 procent vardera året. De sammanlagda effekterna av löne- och prisförändringarna har lett till minskningar i reallönerna för stora löntagargrupper.

I den reviderade nationalbudgeten presenteras en närmare analys av realinkomstens utveckling inom hushållssektorn och hur den fördelar sig på olika grupper av inkomsttagare. Av denna framgår att det i första hand är löntagarna som fått vidkännas de stora realinkomstminskningarna. Pensionärerna är genom tidigare riksdagsbeslut garanterade att folk- och tilläggs-pensioner behåller sitt reala värde och att de som saknar eller har låga ATP-belopp får förbättrade pensionstillskott. ATP-systemet får också snart full verkningskraft.

Den borgerliga politiken har således gått ut på att sänka levnadsstandarden för de stora löntagargrupperna. Men samtidigt har man beviljat förmåner åt dem som redan är välbeställda. Genom ändringar i skattelagstiftning och genom utformningen av skatteomläggningarna har högre inkomsttagare och företagare gynnats. I det borgerligt styrda Sverige växer klyftorna och genom de enorma budgetunderskotten läggs växande bördor på framtiden.

De förändringar av de sociala förmånerna regeringen föreslagit förtar inte detta intryck. I motion 1977/78:351 har vi bl. a. påvisat hur regeringens förslag beträffande bostadsstödet i praktiken innebär försämrade förmåner. Genom otillräcklig uppräknings av inkomstgränserna kommer många barn-

familjer att få sänkta eller helt slopade bidrag. Och detta sker i en situation med en stark press uppåt på hyror. Höjningen av barnbidragen den 1 april i år ger inte heller en rimlig kompensation för barnfamiljernas försämrade levnadsstandard.

Socialdemokratin kan inte acceptera denna politik. Vi kräver därför att riksdagen genomför åtgärder i syfte att förbättra situationen för de sämst ställda grupperna. De har rätt att fordra en solidaritet från de välbeställda grupperna vilka redan gynnats av den borgerliga regeringspolitiken.

Vi föreslår en temporär höjning av det *allmänna barnbidraget* med 500 kr. att utbetalas i början av nästa budgetår. En motsvarande höjning bör göras av *studiebidraget* och det *förlängda barnbidraget* inom studiehjälpen. I enlighet med vad som skedde 1974 bör denna höjning sättas till nio tolfdelar av 500 kr., dvs. 375 kr. Denna höjning bör utbetalas snarast efter höstterminens start.

Vi beräknar kostnaderna för dessa förslag till ca 950 milj. kr.

I det föregående har vid redovisat våra förslag om en omedelbar sänkning av priserna på vissa *baslivsmedel* (mjölk, nötkött, ost, bröd, mjöl). Kostnaderna härför beräknas till ca 850 milj. kr.

Sammantaget kan våra förslag för en låginkomsttagarfamilj med två barn beräknas medföra en förstärkning av köpkraften med ca 1 500 kr.

I det alternativ till regeringens politik som vi lade fram i januari i år (motion 1977/78:654) ingick bl. a. en förstärkning av *bostadsstödet*. I motion 1977/78:351 föreslog vi bl. a. en höjning av den övre hyresgränsen med 100 kr. i månaden utöver budgetpropositionens förslag. Vidare borde enligt vår mening inkomstgränsen för oreducerat bidrag sättas till 41 000 kr. (mot i regeringens förslag 38 000 kr.) och för skärpt inkomstreducering till 60 000 kr. mot av regeringen föreslagna oförändrat 54 000 kr. De förbättrade reglerna föreslogs träda i kraft den 1 januari 1979.

Ett bifall till våra förslag skulle innebära betydande förbättringar för låginkomsttagare. För en tvåbarnsfamilj med årsinkomsten 55 000 kr. skulle ytterligare ca 1 400 kr. utgå i bostadsstöd och för en familj med ca 65 000 kr. i inkomst skulle förbättringen bli inemot 2 000 kr. Det är således fråga om mycket betydande förstärkningar till de grupper som drabbats hårdast av regeringens politik. Kostnaderna för våra förslag – en höjning av anslaget Bostadsbidrag m. m. nästa budgetår med 163 milj. kr. – finansieras av de besparingar i den statliga budgeten som vi lagt fram i motion 1977/78:654.

Ett genomförande av våra förslag – om extra utbetalning av barnbidrag och studiebidrag, som sänkta matpriser och om förbättrat bostadsstöd – skulle på ett påtagligt sätt stärka köpkraften hos de lägre inkomsttagarna. Den konsumtionsstimulans som ligger i våra förslag bör också bidra till en ökad efterfrågan på arbetskraft.

Finanspolitiken på kortare och längre sikt

Under innevarande budgetår har statsbudgeten undergått en nästan dramatisk försvagning. Så sent som i maj 1977 beräknade den borgerliga regeringen att budgetunderskottet för 1977/78 skulle stanna på 13,7 miljarder kr. Enligt kompletteringspropositionen beräknas underskottet nu till 29,6 miljarder.

Regeringen förklarar denna försvagning bl. a. med hänvisning till kraftigt ökade insatser för sysselsättningsstöd i olika former. En närmare analys av budgetens utveckling ger emellertid vid handen att en stor del av försvagningen är en konsekvens av den kraftigt ökade inflationstakten i kombination med den vikande reala tillväxten i ekonomin. Inflationen har – till följd av i första hand olika indexbindningar – kraftigt höjt statsutgifterna samtidigt som inkomstsidan försvagats dels till följd av den stagnerande ekonomiska utvecklingen, dels även till följd av olika ekonomisk-politiska åtgärder som försvagat statsinkomsterna – t. ex. sänkningen av den allmänna arbetsgivaravgiften. Det är därför missvisande att presentera detta stora budgetunderskott som ett resultat av en aktiv och sysselsättningsskapande ekonomisk politik. Snarare är den en återspeglning av den stagnerande utveckling under hög inflation som vi upplevt under 1977.

Det nu föreliggande budgetförslaget för 1978/79 leder till att underskottet skulle ytterligare kraftigt öka – till 41,8 miljarder. Detta bekräftar den uppfattning som vi redovisade i vår motion (1977/78:654) med anledning av budgetpropositionen att regeringen presenterat en missvisande bild av den statsfinansiella utvecklingen mellan budgetåren 1977/78 och 1978/79. I början av 1978 valde man att presentera en utveckling som skulle innebära en förbättring av saldot mellan dessa båda budgetår. Vi ifrågasatte detta och framhöll att ett fullföljande av regeringens ekonomiska politik skulle leda till en försvagning av finanspolitiken mellan de båda budgetåren.

Detta har nu bekräftats i kompletteringspropositionen. Även om man räknar bort den senast föreslagna sänkningen av den allmänna arbetsgivaravgiften kommer saldot att uppvisa en kraftig försvagning mellan de båda budgetåren. Därtill kommer sedan den ytterligare effekt som den föreslagna arbetsgivaravgiftssänkningen medför och som för hela budgetåret reducerar inkomstsidan med ca 4 miljarder kr. Vad värre är – den i samband med kompletteringspropositionen framlagda långtidsbudgeten indikerar därtill att man skulle komma att ligga kvar på detta kraftiga underskott även under åren fram till budgetåret 1982/83. Då är att märka att denna situation föreligger trots att man i underlaget för beräkningarna förutsatt en relativt kraftig återhämtning av den ekonomiska aktiviteten under åren 1979 och 1980 och därefter beräkningstekniskt förutsatt en fortsatt BNP-ökning på 3 procent om året. Den tillväxt i inkomstunderlaget och statsinkomsterna som följer av den förutsatta uppgången i ekonomisk aktivitet tas emellertid nästa helt i anspråk för automatiska utgiftsökningar och för finansiering av de snabbt växande

statsskuldräntorna.

Den utveckling av statsfinanserna som följer av kompletteringspropositionen är enligt vår mening inte förenlig med de mål som på både kortare och längre sikt måste gälla för den ekonomiska politiken. Att finansiera ett budgetunderskott i storleksordningen drygt 40 miljarder kr. kommer att skapa svåra påfrestningar för kreditpolitiken. Även om man tillgriper en mycket hård kreditransonering vilken kan få negativa följor för betydande delar av investeringarna, kan man knappast undgå att skapa en kraftig likviditetsökning i ekonomin, som leder till klart ökade risker för ytterligare inflation. Budgetpolitiken måste därför – på såväl kortare som längre sikt – inriktas på att kraftigt nedbringa den statliga upplåningen.

En ytterligare invändning mot den borgerliga regeringens finanspolitik är att den leder till en allvarlig felanvändning av vårt lands ekonomiska resurser. Stora belopp används för generella subventioner av näringslivet utan att vare sig sysselsättningen, produktionen eller investeringarna ökar under 1978. Finanspolitiken ingår inte som ett led i en effektiv satsning på sysselsättning och kapitalbildning utan får som egentligen enda resultat att likviditeten och det finansiella sparandet inom företagssektorn kraftigt ökar.

Enligt de beräkningar som presenterats i den reviderade nationalbudgeten kommer företagens finansiella sparandesom en följd av regeringspolitiken att förbättras mycket kraftigt redan under 1978 och ligga på nästan samma nivå som beräknats för "övervinståret 1974". Men till skillnad från förhållandena under åren 1973–75 har denna kraftiga förbättring av företagssektorns ekonomiska situation nu främst åstadkommits genom en betydande återhållsamhet från löntagarnas sida i kombination med kraftiga sänkningar av företagets avgifter. Detta har i sin tur lett till en mycket dramatisk försämring av den statliga sektorns sparande. Man skuldsätter alltså staten och därigenom skattebetalarna för lång tid framöver för att åstadkomma en finansiell förbättring av företagets situation. Men trots detta kraftiga stöd åt företagen – där merparten utgör generella åtgärder – har man alltså inte åstadkommit någon nämnvärd ökning av den reala aktiviteten i samhälls-ekonomin.

Enligt vår mening måste denna inriktning av finanspolitiken med dess starka inslag av generellt stöd till företagssektorn upphöra och ersättas med en mera ansvarsfull ekonomisk politik som på kort sikt effektivt bidrar till att upprätthålla produktion och sysselsättning och på längre sikt bidrar till att öka vårt lands produktionskapacitet. Vi tar därför avstånd från den av regeringen föreslagna sänkningen av den generella arbetsgivaravgiften och vill i stället använda en del av dessa medel till att finansiera den av oss föreslagna strukturfonden samt för riktade åtgärder som på kort sikt håller uppe efterfrågan och sysselsättningen och värnar köpkraften hos de grupper som särskilt hårt drabbats av den borgerliga regeringens åtstramningspolitik. Vi föreslår vidare en ökning av statens insatser i övrigt för att stimulera investeringarna, främja teknisk utveckling och forskning och för att inrikta

näringslivets planering på nya framtidsområden. För att finansiera dessa insatser och för att därtill åstadkomma en nödvändig statsfinansiell åstramning föreslår vi på inkomstsidan en rad åtgärder som förstärker statens inkomster. Därtill har vi även tillgodoräknat oss de ökade intäkter och minskade kostnader som skulle blivit följden av en fullföljd av riksdagen energipolitiska beslut från 1975.

Resultatet av våra olika förslag på inkomst- och utgiftssidan blir ett budgetunderskott för 1978/79 på icke fullt 38 miljarder kr. Tar man dessutom hänsyn till den förbättring av statsfinanserna som skulle erhållas genom att vår politik leder till en större aktivitet och en lägre inflation så skulle underskottet minska till 35 å 36 miljarder kr.

Även om detta innebär en i jämförelse med regeringens förslag klar förbättring av budgetsaldot kommer det ändå att nödvändiggöra en fortsatt utländsk upplåning. Det kommer också att utsätta vår inhemska kreditmarknad för betydande påfrestningar och på sikt leda till risker för en fortsatt inflation. Att vi nu framlägger förslag som leder till denna kraftiga upplåning innebär emellertid inte att vi anser denna försvarbar – varken i dagens läge eller på längre sikt. Men vi har tvingats acceptera det utgångsläge som den borgerliga regeringens ekonomiska politik nu skapat för oss. Skulle våra riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen följts alltsedan hösten 1976 så skulle detta utgångsläge ha varit bättre. Genom våra förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken grundläggs emellertid en återhämtning av den svenska ekonomins styrka, som på sikt kommer att medföra en därtill svarande förstärkning även av statsfinanserna.

Utvecklingen under 1978

Med den av oss förordade inriktningen av den ekonomiska politiken bör vi kunna grundlägga en utveckling som medför att vi successivt kan återvinna styrkan i vårt lands ekonomi. Det kraftiga stöd till investeringarna som ligger i vårt förslag bör leda till att vi nu på nytt kan räkna med en uppgång av de totala bruttoinvesteringarna. I stället för den fortsatta nedgång som regeringen accepterar skulle de redan under 1978 kunna öka med inemot 5 procent. Satsningen på strukturfonden och investeringsbankens förstärkta utlåningsresurser bör leda till att vi kan bryta den nedåtgående tendensen i fråga om industriinvesteringarna. De bör således kunna hållas på en oförändrad nivå under 1978. Bostadsinvesteringarna kommer liksom de statliga affärsverkens investeringar kommer att öka kraftigt.

Vi har inte accepterat regeringens förslag att ta bort den allmänna arbetsgivaravgiften. Detta kommer att höja kostnadsläget i näringslivet med ca 0,7 procent under 1978 i jämförelse med regeringens förslag. Mot bakgrund av den allmänna vinstförbättring som nu kan förutses för innevarande och kommande år anser vi emellertid att näringslivet med en bibehållen

konkurrenskraft kan bära denna i jämförelse med regeringsförslaget ytterligare kostnad. Därtill bör man även beakta de mycket stora insatser som enligt vårt förslag kommer att göras för att tillföra företagen nytt kapital och stödja deras investeringar och tekniska utveckling. Avsikten är att de företag och branscher som är inriktade på export och som kan skapa en för framtiden konkurrenskraftig produktion och teknik skall få ett väsentligen större stöd för sin expansion än vad som motsvarar effekten på deras kostnader av en oförändrad allmän arbetsgivaravgift. Med selektiva medel skall således samhällets stöd i högre grad inriktas på den del av vårt näringsliv som måste utvecklas om vårt land på sikt skall kunna fortsätta att vara en högt utvecklad industrination.

Vårt förslag om en oförändrad arbetsgivaravgift återverkar också på kommunernas kostnadsläge. Vi anser emellertid att det är klart olämpligt av regeringen att mitt under pågående förhandlingar gå in och föreslå en förändring i kommunernas kostnader på det sätt som skett genom det nu framlagda förslaget om en sänkning av arbetsgivaravgiften. Vi kommer därför att avvakta resultatet av nu pågående förhandlingar om de kommunalanställdas löner innan vi tar ställning till behovet av eventuella insatser från statsmakternas sida för att trygga en fortsatt kommunal utveckling. Vi har visserligen kunnat konstatera att den kommunala sektorns ekonomi till följd av bl. a. den senaste höjningen av kommunalskatterna förbättrats under 1978. På längre sikt utgör dock frågan om finansieringen av den kommunala sektorns verksamhet ett växande problem till vilket vi återkommer när klarhet skapats om kostnadssituationen för innevarande och eventuellt även kommande år.

Genom våra förslag om ett extra barnbidrag och förbättrade bostadstillägg kommer hushållssektorns disponibla inkomster att öka i förhållande till regeringens förslag och bedömningar. Effekterna av våra olika förslag på inflationsbekämpningens område får likaledes en positiv effekt på hushållens konsumtionsmöjligheter. Sammantaget bör dessa leda till att man kan räkna med en i stort sett oförändrad privat konsumtionsnivå mellan 1977 och 1978. Men bör således kunna undvika en fortsatt nedgång av den för viktiga hemmamarknadssektorer så betydelsefulla omsättningen i detaljhandeln.

Exporten är självfallet svår att förutsäga mot bakgrunden av den fortsatta osäkerhet som råder om den internationella konjunkturutvecklingen. Det finns dock redan i dagsläget en del tecken som tyder på att den svenska exporten börjar skjuta fart. De positiva effekterna på bytesbalansen av en sådan utveckling motvägs emellertid av den sannolikt fortsatta försämringen av vårt bytesförhållande med omvärlden och av fortsatt kraftiga försämringar av tjänste- och transfereringsbalanserna.

Den av oss förordade politiken kan under 1978 leda till ett något större underskott i bytesbalansen än vad regeringen förutsatt. Detta bör dock kunna accepteras eftersom detta ingår som ett led i en politik som syftar till att upprätthålla sysselsättningen och på längre sikt föra tillbaka den svenska

ekonomin till ekonomisk balans.

Sammantaget innebär detta att med vår inriktning av den ekonomiska politiken skulle bruttonationalprodukten kunna öka med inemot 2 procent 1978. Detta är visserligen en i förhållande till våra produktionsmöjligheter låg ökningstakt men den utgör inledningen till en mer expansiv fas i den svenska ekonomiska utvecklingen.

Socialdemokraternas budgetalternativ för budgetåret 1978/79

I vår partimotion i januari om den ekonomiska politiken presenterade vi ett budgetalternativ som innebär att underskottet kunde reduceras med drygt 5 miljarder kr. i förhållande till regeringens förslag. Innebörden i detta alternativ var att besparingar på drygt 500 milj. kr. föreslogs samtidigt som vi ökade utgifterna av konsumtionsnatur på statsbudgeten med i stort sett samma belopp. Vi förordade en offensiv satsning på bugetens utgiftssida genom olika investeringsåtgärder till ett sammanlagt belopp av 3,6 miljarder kr. Dessutom föreslogs en rad inkomstförstärkningar på sammanlagt 8,9 miljarder kr.

Detta alternativ var ett uttryck för det ansvar vi kände för den samhälls-ekonomiska utvecklingen. Vårt förslag till ekonomisk politik innebär en kraftig stimulans av investeringarna och den produktiva sysselsättningen parallellt med en nödvändig statsfinansiell åtstramning. Vår politik avvisades emellertid av de borgerliga partierna vid riksdagsbehandlingen. Möjligheterna att skapa samförstånd kring en ansvarsfull politik kom därigenom att helt elimineras.

I kompletteringspropositionen fullföljer regeringen sin politik på skatte- och avgiftsområdet som innebär väsentliga försvagningar av statsinkomsterna och som i huvudsak kommer företagarna och de högsta inkomsttagarna till godo. Således föreslås nu att den allmänna arbetsgivaravgiften helt skall avskaffas. Därmed tillförs arbetsgivarna 4 miljarder kr. och statsbudgetens underskott ökar med samma belopp. Samtidigt förs en politik som missgynnar utsatta grupper. Denna åtstramningspolitik leder till kraftiga sänkningar av levnadsstandarden för vissa grupper och en markant försvagning av arbetsmarknaden. Utifrån sociala rättviseskäl är det omöjligt för oss att acceptera en sådan politik. Vi avvisar förslaget att avskaffa arbetsgivaravgiften och vill i stället använda en del av dessa medel för att värna de utsatta gruppernas köpkraft och hålla uppe sysselsättningen.

Det är mot denna bakgrund – behovet att stimulera investeringarna och öka den produktiva sysselsättningen och att åstadkomma en statsfinansiell åtstramning samtidigt som köpkraften hos utsatta grupper värnas – som vi framlägger ett reviderat alternativ till statsbudgeten för 1978/79. Sammantaget innebär detta alternativ att underskottet i statsbudgeten blir drygt 4 miljarder kr. lägre än i regeringens förslag till statsbudget.

Det reviderade alternativ som vi nu presenterar grundas på det förslag till

statsbudget för 1978/79 som vi lade fram i januari i år. I det följande redovisas de ändringar i detta alternativ som vi nu föreslår.

Statsinkomsterna ökar i vårt alternativ i förhållande till regeringens med 4 000 milj. kr. på grund av att vi vill avslå förslaget om att slopa arbetsgivaravgiften. I vårt tidigare alternativ beräknade vi en inkomstförstärkning på 2 000 milj. kr. till följd av att vi motsatte oss en indexreglering av statsskatten fr. o. m. 1979-01-01. Eftersom ett centralt avtal nu träffats för LO/PTK-området för en stor del av 1979, har vi avsatt 2 000 milj. kr. för en skattereform för detta år, av vilka 1 000 milj. faller på det kommande budgetåret. Vi har härigenom inte tagit ställning till den slutliga omfattningen av skatteomläggningen för detta år. Men vi har dock velat markera att i det nu föreliggande statsfinansiella läget så bör en skatteomläggning som belastar budgeten med större belopp leda till att man i så fall får vidtaga kompenserande inkomstförstärkningar.

Vidare ingick i vårt tidigare alternativ ett förslag om att en strukturavgift på 2 procent skulle införas den 1 juli 1978. Med hänsyn till att avtal nu ingåtts för 1978 och 1979 vill vi inte vidhålla detta förslag, som skulle avräknats från löneökningstrymnet för 1979.

Förslag om ökade inkomster av tipsmedel har lagts fram av den borgerliga regeringen. De merinkomster i förhållande till regeringens budgetalternativ på 120 milj. kr. som vi beräknade i januari bortfaller därmed. Genom att fullfölja den ursprungliga planen för kärnkraftens utbyggnad, skulle budgetbelastningen ha minskat med 950 milj. kr. i förhållande till vad som nu är fallet. Detta är ett 650 milj. kr. högre belopp än enligt våra beräkningar i januari. Sammantaget innebär detta att statsinkomsterna i vårt alternativ ligger 8,4 miljarder kr. över regeringens förslag.

På budgetens utgiftssida tillkommer kostnader för insatser för utsatta grupper. Den extra höjning av barnbidrag och studiebidrag med 500 kr. som föreslås utgå den 1 juli 1978 beräknas kosta 950 milj. kr. Kostnaderna för den av oss föreslagna prissänkningen på baslivsmedel beräknas till 850 milj. kr.

Av de investeringssatsningar vi föreslog i januari bör – mot bakgrund av det kraftigt ökade budgetunderskottet i nu föreliggande förslag – vissa kunna finansieras utanför budgeten. Således finner vi det naturligt att de av oss föreslagna utvecklingsbolagen finansieras via strukturfonden. Vad beträffar insatserna inom Statsföretagssektorn är planeringsläget på detta område oklart. Socialdemokraterna har krävt en särskild inventering av investeringsprojekt inom de statliga företagen, som grund för en väsentliga förstärkning av investeringarna. I kompletteringspropositionen har regeringen satt av sammanlagt 8 miljarder kr. för oförutsedda utgifter. Av dessa medel torde en mycket stor del avse insatser på industriområdet. Mot denna bakgrund avstår vi nu från att lägga ett preciserat förslag till budgetanslag för projekt inom Statsföretagsgruppen. De insatser som kommer att behövas nästa år får finansieras genom anlitande av anslaget till oförutsedda utgifter och genom

statliga garantier som möjliggör utlandsupplåning.

Vårt förslag att bygga stålbroar har numera tagits upp av den borgerliga regeringen. Kostnaderna för vårt budgetalternativ reduceras därmed med 50 milj. kr.

När det gäller insatser för att öka bostadsbyggandet har vårt förslag om räntefria stående lån till flerfamiljshus inte godtagits. Vi finner det fortfarande vara ytterst angeläget att vidta kraftfulla åtgärder för att öka bostadsbyggandet och upprepar därför vårt krav. Genom att effekterna av förslaget kommit att förskjutas torde till följd av utbetalningsreglerna budgetbelastningen för 1978/79 komma att uppgå till högst 50 milj. kr.

Sammantaget uppgår därmed kostnaderna för insatser för utsatta grupper till 1 780 milj. kr. och för investeringssatsningar på budgetens utgiftssida till drygt 2,5 miljarder kr. Därmed kan budgetunderskottet 1978/79 minskas med 4,1 miljarder kr.

Resultatet av våra konkreta förslag på budgetens inkomst- och utgiftssida blir alltså en minskning av budgetunderskottet med drygt 4 miljarder kr. Tar man hänsyn till den förbättring av statsfinanserna som vår ekonomiska politik skulle leda till genom en ökad aktivitet i ekonomin kan budgetunderskottet ytterligare reduceras. Vårt förslag innebär vidare en lägre inflationstakt än regeringens politik. Detta leder direkt till en minskning av vissa indexbundna anslag på budgetens utgiftssida. Sammantaget skulle den av förordade ekonomiska politiken leda till ett budgetunderskott av storleksordningen 35 à 36 miljarder kr.

Hemställan

Därest riksdagen skulle godkänna de riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetregleringen som angivits i motionen bör det ankomma på vederbörande utskott att utifrån de förslag som presenterats av oss – i förevarande motion samt i motion 1977/78:654 och därtill knutna motioner – utarbeta behövliga ändringar för den ekonomiska politiken och budgetregleringen. I särskilda motioner görs hemställan vad gäller våra nu framlagda förslag om extra tillägg till barnbidrag, extra tillägg till studiebidrag m. m., prissänkningar på baslivsmedel och tillfälligt sysselsättningsbidrag samt – i anledning av prop. 1977/78:187 – om avslag på förslaget att avskaffa den allmänna arbetsgivaravgiften.

Med stöd av det anförda hemställs
att riksdagen

1. godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i motionen,
2. godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordats i motionen.

Stockholm den 11 maj 1978

OLOF PALME (s)

ERIK ADAMSSON (s)

INGEMUND BENGTTSSON (s)

INGVAR CARLSSON (s)

HANS GUSTAFSSON (s)

BENGT GUSTAVSSON (s)

LILLY HANSSON (s)

LENA HJELM-WALLÉN (s)

PAUL JANSSON (s)

GÖRAN KARLSSON (s)

VALTER KRISTENSON (s)

ANNA LISA LEWÉN-ELIASSON (s)

ESSEN LINDAHL (s)

LISA MATTSON (s)

THAGE PETERSON (s)

ANNA-GRETA SKANTZ (s)

INGVAR SVANBERG (s)

